

*Universita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut politologických studií*

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Politický systém Egyptské arabské republiky

Hana Kavánková
Konzultant: PhDr. Petr Sokol

Praha 2006

Čestně prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně, uvedla v ní všechny zdroje s nimiž jsem pracovala a v textu řádně vyznačila jejich použití.

V Praze, dne 22. května 2006

Hana Kavánková

OBSAH

Úvod

1. Historické kořeny egyptského politického systému

- 1.1. Koloniální období
- 1.2. Egyptské království
- 1.3. Egyptská arabská republika

2. Stranický systém

- 2.1. Historický vývoj stranického systému
- 2.2. Současný systém politických stran
- 2.3. Hlavní politické strany
 - 2.3.1. Národní demokratická strana
 - 2.3.2. Nový Wafd
 - 2.3.3. Unionistické pokrokové sdružení Tagammu
 - 2.3.4. Strana zítřka
 - 2.3.5. Arabská demokratická násiristická strana (Násirova strana)
 - 2.3.6. Liberální strana
- 2.4. Zakázané politické strany
 - 2.4.1. Muslimské bratrstvo
 - 2.4.2. Socialistická strana práce

3. Současný politický systém

- 3.1. Výkonná moc
 - 3.1.1. Prezident
 - 3.1.2. Vláda
 - 3.1.3. Místní správa
- 3.2. Zákonodárná moc
 - 3.2.1. Lidové shromáždění
 - 3.2.2. Poradní shromáždění Šúra
- 3.3. Soudní moc

4. Volební systém

- 4.1. Egypt
- 4.2. Komparace volebních systémů vybraných zemí regionu
 - 4.2.1. Tunisko
 - 4.2.2. Jordánsko

5. Stav demokracie v Egyptě

- 5.1. Demokratičnost egyptského politického systému
 - 5.1.1. Volení úředníci
 - 5.1.2. Svobodné a spravedlivé volby
 - 5.1.3. Všeobecné volební právo
 - 5.1.4. Právo být volen
 - 5.1.5. Svoboda projevu
 - 5.1.6. Alternativní informace
 - 5.1.7. Svoboda sdružování
- 5.2. Demokracie a islám

Závěr

English summary

Bibliografie

Úvod

Tématem této bakalářské práce je historický vývoj a současná podoba politického systému Egyptské arabské republiky. Dnešní Egypt zaujímá významné postavení v mezinárodních vztazích, a to jak na úrovni blízkovýchodní, tak i celosvětové, ovšem jeho vnitřnímu uspořádání se v západní politické vědě doposud nevěnovala příliš velká pozornost a setkáme se jen s malým počtem publikací euroamerického původu pojednávajících o samotném politickém zřízení této země. Jedním z vysvětlení může být snad právě skutečnost, že Egypt hraje důležitou roli na mezinárodní scéně a zájem zahraničních odborníků tudíž směřuje především k Egyptu jako mezinárodnímu aktérovi. V dobách Studené války byl Egypt vnímán zejména jako subjekt mezinárodních vztahů a jeho vnitřnímu uspořádání se nevěnovala příliš pozornost, neboť formulování jeho zahraniční politiky nebylo výsledkem vnitřního politického procesu v demokratickém slova smyslu, ale rozhodnutí autoritativních vládců v Káhiře. V osmdesátých a devadesátých letech minulého století pak nezájem evropských politologů o egyptský politický systém může vysvětlovat koncentrace jejich pozornosti na jiné části světa, především demokratizující se východní a sjednocující se západní Evropu.

Pozornost Západu směrem k islámským společnostem byla výrazněji upoutána na sklonku 90. let v souvislosti s radikálně islamistickou politikou realizovanou hnutím Talibán v Afgánistánu, ovšem zřetelným okamžikem obratu v (ne)zájmu západní odborné i laické veřejnosti o vnitřní politický život v muslimských zemích se však staly až teroristické útoky z 11.zářní 2001 v USA a března 2004 ve Španělsku. Egypt jako jedna z největších arabských zemí, navíc aspirující na vůdčí pozici v arabském světě, a také arabská země ležící Evropě velmi blízko, se tak teprve nedávno dočkala podstatnějšího zájmu politologů.

Naši pozornost si egyptský politický systém zaslouží hned z několika důvodů. Je to právě Egypt, který se může v porovnání s ostatními zeměmi regionu chlubit dvěma prvenstvími: první politickou stranou a prvním parlamentem v arabském světě. V průběhu 20. století došlo v této zemi ke vsutku revolučním změnám, jak státoprávním, tak i celospolečenským, které zásadně změnily podobu a směr vývoje jednotlivých prvků a mechanismů politického systému. Dnes patří egyptský politický systém mezi moderní politické systémy nejen v blízkovýchodním regionu, ale i v celosvětovém měřítku. Současná podoba systému nabízí prostor pro studium specifických vnitropolitických nastavení a procesů, zvláštností arabské politické scény či úspěšnosti implementace demokracie.

Znalost politického systému Egyptské arabské republiky je z politologického hlediska nezbytná i z důvodu porozumění současnému dění a trendům na celém Blízkém

východě. Studium blízkovýchodních politických systémů je žádoucí především vzhledem ke stoupající ekonomické důležitosti tohoto regionu, i celého afrického kontinentu. Z hlediska mezinárodní bezpečnosti je za zcela zásadní problematiku nutné považovat fenomén islámského radikalismu a vývoj demokracie ve vztahu k islamistickým organizacím, jenž lze velmi dobře sledovat právě na příkladu Egypta, kde byla v roce 1928 založena první islamistická politická strana Muslimské bratrstvo.

Postupný vývoj jednotlivých součástí demokratického politického systému není v západním světě ničím výjimečným, avšak v případě arabského kulturního kruhu je nutné považovat modernizaci politického systému, tedy vývoj reprezentativnosti a demokratičnosti, za nepřirozený a velmi problematický proces, jehož konec v arabském světě ještě ani dnes nelze s jistotou předpovědět. Pro islámské země byly pojem i podstata občanské společnosti až do moderní doby neznámé. Islám jednoznačně definoval společnost jako politickou i náboženskou zároveň, jediné možné zřízení představovala teokracie. Zatímco v evropských státech proběhla sekularizace, islámská společnost náboženství od státu neoddělila. Právní systém v Evropě se začal řídit právem smluvním, zatímco v islámské společnosti zůstalo základem jurisdikce islámské právo šaría. Modernizace v arabském světě tedy nevycházela z tamější společnosti, ale z vlivu moderních západních zemí, které nepřímo způsobily erozi tradiční islámské struktury společnosti a významný posun v jejím hodnotovém žebříčku. Stejně tak jako průmyslová revoluce změnila společenskou strukturu evropských zemí, zapříčinila evropskými mocnostmi iniciovaná modernizace výroby, rozvoj dopravy a z toho plynoucí všeobecný hospodářský růst nezvratné změny v tradičním uspořádání islámské společnosti, oslabení původních společenských vazeb a následný úpadek autority islámu z hlediska sociálního i náboženského. Sekularizační trendy vyústily v úplné oddělení státu od náboženství pouze v jediné, navíc nearabské, zemi regionu, v Turecku, díky reformám Mustafy Kemala. V ostatních blízkovýchodních zemích zůstal islám jakožto právní a ústavní systém zachován, nicméně vlivem modernizace a působením Západu byl významně oslaben.

Egypt, jakožto nejlidnatější arabská země na Blízkém východě, v jejímž hlavním městě sídlí univerzita Al-Azhar s nejvyššími autoritami pro výklad islámského práva, jako místo vzniku prvního hnutí za obrodu islámu Muslimského bratrstva, jakožto důležitý aktér palestinsko-izraelského procesu a jako zakládající stát Ligy arabských států, zastává vůdčí pozici v blízkovýchodním regionu, a proto také politický vývoj v této zemi významně spoluurčuje vnitropolitické trendy v ostatních zemích této oblasti a Egypt tak může být do jisté míry nahlížen jako indikátor potenciálu islamistických hnutí a stran v arabských společnostech. V posledních desetiletích získávají islamisté čím dál tím větší podporu

egyptského obyvatelstva, jsou úspěšní jak v místních, tak i v celostátních volbách. Nabízí se tedy otázka, jak bude vypadat politická situace v této zemi, a potenciálně v celém blízkovýchodním regionu, pokud tento trend bude nadále pokračovat a egyptská vláda zároveň vyslyší výzvy západních zemí v čele se Spojenými státy americkými, k otevření prostoru pro demokratizaci systému.

Cílem této práce je analyzovat egyptský politický systém a na základě získaných poznatků a komparace s dalšími zeměmi blízkovýchodního regionu posoudit současné trendy v jeho vývoji, se zaměřením na míru úspěšnosti implementace principů liberální demokracie.

V první části této práce se pokusím nastínit historický vývoj politického systému počínaje dobou kolonizace Egypta první evropskou zemí, přes existenci Egyptského království až po vývoj k Egyptské arabské republice. Stručně přitom zmíním nejvýznamnější vnitropolitické a zahraničněpolitické události, které zásadně ovlivnily proces vytváření systému. Dále se zaměřím na stranický systém, jeho historický vývoj a současnou podobu. V tomto bodě se budu blíže věnovat politickým stranám, které mají zastoupení v parlamentu, přičemž stručně zmíním jejich historii a hlavní programové body. Pozornost věnuji také zakázaným politickým stranám, neboť i jejich role v systému je zcela zásadní. Po seznámení se stranickým spektrem přejdu k institucionálnímu rámci systému. Zaměřím se na pravomoci jednotlivých těles a jejich postavení vzhledem k ostatním ústavním institucím. Samostatnou kapitolu věnuji volebnímu systému, který je natolik specifický, že považuji za přínosné provést komparaci s volebními systémy dalších zemí regionu, jmenovitě s tuniským a jordánským volebním systémem. V závěru této práce se pokusím zhodnotit míru demokratičnosti současného Egypta, přičemž použiji kritéria pro polyarchii, tj. reálnou demokracii, definovaná Robertem Dahlem. V posledku se budu věnovat otázce slučitelnosti islámu a demokracie.

Ve své práci využívám převážně metodu historicko-kritické analýzy, jedinou výjimku tvoří kapitola o volebním systému, kde používám komparativní metodu. Vzhledem k rozsahu daném pro bakalářskou práci se v kapitole věnované stranickému systému omezují na strany, které jsou zastoupeny v současném parlamentu či jsou jinak pro politické dění relevantní. Ze stejného důvodu se v porovnání volebních systémů blízkovýchodního regionu soustředím pouze na vybrané systémy. Svůj výběr zdůvodňuji v příslušné kapitole. Nezodpovězenou otázkou zůstane vliv egyptského politického systému na vývoj ostatních systémů v regionu. Tato práce nicméně představuje východisko pro případné zkoumání této otázky v budoucnosti.

Zhodnocení literatury

K vytyčenému tématu existuje pouze nevelké množství publikací v českém jazyce. Až do počátku 90. let nebyla arabské problematice věnována téměř žádná pozornost. Od té doby vzniklo několik prací pojednávajících především o regionu Blízkého východu jako celku, se zaměřením na historický vývoj, ale nikoli na samotná politická zřízení jednotlivých zemí. V posledních několika letech bylo publikováno několik českých prací pojednávajících o vztahu islámu a demokracie. Jejich autory jsou především přední český odborník na islámskou problematiku, profesor Luboš Kropáček, arabista docent Eduard Gombár a islamista docent Miloš Mendel. V České republice je k dispozici relativně velké množství zahraničních titulů, které se věnují problematice Egypta, drtivá většina z nich se však zaměřuje pouze na období vlády prvních dvou prezidentů. Současná cizojazyčná literatura se převážně věnuje islámské politické kultuře a jejímu vztahu k demokracii.

Pro zpracování historického náhledu do politického systému jsem využila převážně české knižní tituly. Informace pro současná nastavení jsem čerpala z encyklopedické literatury a lexikonů, z velké části z oficiálních webových stránek egyptského Státního informačního servisu, dále z webových stránek mezinárodních organizací, především Human Rights Watch, mezinárodních institucí International Institute for Democracy and Electoral Assistance, European Institute for Research on Mediterranean and Euro-Arab Cooperation při Evropské komisi, a nevládní organizace Fundación para las relaciones internacionales y el diálogo exterior. Značnou část podkladů tvoří odborné studie a projekty publikované v zahraničních časopisech, jež jsou přístupné přes univerzitní síť připojenou na fulltextové databáze těchto periodik.

Poznámka k terminologii

V souladu s odbornými texty českých orientalistů používám v této práci termínů „islamistické hnutí“ či „islamistická strana“ ve smyslu politické organizace prosazující principy islámu umírněnou cestou. Bude-li se jednat o radikální či militantní islamistické organizace, budou takto označeny.

Autorka děkuje za konzultace a cenné připomínky PhDr. Petru Sokolovi.

1. Historické kořeny

Počátek moderních dějin Egypta spadá v souladu se světovou historiografií do poloviny 18. století, avšak událost, jež byla zásadní pro novodobý vývoj tohoto státu, spadá do století šestnáctého: roku 1517 byl dosud relativně nezávislý Egypt začleněn do Osmanské říše a pod tureckou nadvládou zůstal bezmála 300 let, do roku 1805. Právě toto období znamenalo pro všechny blízkovýchodní země osudovou stagnaci a následnou zaostalost oproti ostatnímu světu. Moderní dějiny země někdejších faraónů lze rozdělit na období koloniální, trvající až do poloviny 20. století a období samostatnosti v podobě republiky. Ve správě Egypta se vystřídaly celkem tři mocnosti: Osmanská říše, Francie a Velká Británie. Evropské státy zásadně ovlivňovaly vývoj v Egyptě již od konce 18. století a podílely se na rychlé modernizaci egyptského politického zřízení. O dominantní vliv nad Egyptem soupeřila Francie s Velkou Británií až do konce 19. století, kdy se vítězem stala Velká Británie, která svoji pozici udržela až do svržení krále Farúka, kdy republikánské zřízení nahradilo monarchii. Až od roku 1952 tedy lze hovořit o samostatném egyptském státu.

Ve vývoji politického systému Egyptské arabské republiky je možné rozlišit několik etap časově odpovídajících funkčním obdobím jednotlivých prezidentů. Základ dnešní podoby systému položil po vzniku republiky prezident Gámal Abd an-Násir. Jeho následovník Anwar as-Sádát se od něj odlišoval především svým pojetím vztahu exekutivní a legislativní moci, ale i hospodářskou a zahraniční politikou. V době jeho prezidentství byla schválena dodnes platná ústava. Radikální změny systém zažívá od nástupu Muhammada Husního Mubaraka do prezidentského úřadu. Nynější prezident svoje kroky odůvodňuje jejich nezbytností pro úplný rozvoj demokracie v Egyptě.

1.1. Koloniální správa

Od počátku 16. století patřilo egyptské území do Osmanské říše, země platila sultánovi tribut a řídila se jeho rozkazy. Na sklonku 18. století se Egypt stal cílem francouzské expedice vedené Napoleonem Bonapartem. Napoleon sledoval především strategické cíle vzhledem k mezinárodněpolitickému postavení Francie, avšak francouzská správa znamenala převratné změny především pro egyptskou společnost. Francouzi po svém příchodu v roce 1798 odstranili osmanskou a mamlúckou vládní elitu a nahradili ji francouzskými důstojníky a domorodými egyptskými úředníky.¹ Okamžitě byla zaváděna moderní francouzská správa, ve všech provinciích byly vytvořeny správní rady z místních velkoobchodníků a představitelů muslimského duchovenstva. Nejdůležitější správní rada

¹ Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 1999, str. 63

ovšem sídlila v Káhiře. Zároveň byla za účelem radikální správní a finanční reformy ustavena tzv. Všeobecná rada, složená z Administration Générale des Finances, jež nahradila muslimské úředníky koptskými.² Dosavadní pronájem daní nahradil přímý systém výběru. Francouzi se zasloužili o zřízení prvního arabského tisku a zavedli tisk politických novin Courier de l'Égypt.

Francouzská správa v Egyptě však neměla dlouhého trvání. Velká Británie odmítla uznat francouzské pozice, porazila francouzské loďstvo, uvalila blokádu na Egypt a přinutila tak Napoleona ke kapitulaci a odchodu celé armády v říjnu 1801. Následně byl Egypt formálně vrácen Osmanské říši a místodržícím jmenován Husrev Paša. Fakticky se ale země nacházela od roku 1801 do roku 1803 pod britskou okupací a na egyptském území operovala armáda britská, osmanská a mamlúcká. Mocenské boje, jež následovaly po odchodu Francouzů ze země, skončily vítězstvím Muhammada Alího Paši. Od svého nástupu do funkce místodržícího v roce 1806, se Alí za pomoci francouzských odborníků, kteří v Egyptě zůstali i po Napoleonově odchodu, snažil modernizovat zemi podle evropského vzoru. Alího cílem bylo založit vlastní dynastii a vybudovat samostatný stát. Jeho nástupci vládli Egyptu skutečně až do vojenského převratu v roce 1952.

Za Muhammada Alího došlo k centralizaci státního aparátu a reorganizaci ústřední moci. Výkonná moc byla svěřena Vznešené družině (od roku 1833 do roku 1844 nazývaná Pomocná rada). Vznešená družina se dělila na tureckou a arabskou, období dnešních ministerstev představovaly tzv. díwány, z nichž nejdůležitější byl díwán chidiwí, jenž měl na starosti vnitro a část financí v rámci státní pokladny.³ V roce 1837 čítala státní správa sedm díwánů (vnitro a finance, válka, námořnictvo, školství, zahraniční obchod a průmysl), které se dále dělily na kanceláře a dílny. S celkovou egyptizací se prosazovala arabština jako úřední jazyk. Do roku 1825 proběhly dvě reorganizace provincií, systém mamlúckých guvernérů nahradili guvernéri turečtí či čerkeští, území bylo nově rozděleno do celkem deseti provincií. Roku 1829 vznikla Konzultativní rada, jež představovala reprezentativní shromáždění. V tomto „parlamentu“ zasedalo 33 vysokých úředníků a náboženských hodnostářů, 24 reprezentantů provinční správy a 100 starostů, kteří dávali doporučení pro každodenní život především na venkově.⁴

U reforem Muhammada Alího v oblasti průmyslu, zemědělství a daní lze, především z počátku jeho vlády, pozorovat návaznost na mamlúcký styl vlády a správu za francouzské okupace. Muhammadův úspěch spočíval v propojení již dříve navrhovaných reforem a jejich zpracování v komplexní systém změn, které výrazně zlepšily postavení Egypta

² Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 1999, str. 63

³ Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 1999, str. 82

⁴ Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 1999, str. 82

v regionu. Avšak hospodářský postup v duchu merkantelismu, zvýšená obchodní výměna s Evropou a na druhé straně oslabování obchodu s Osmanskou říší, znamenaly pro tuto zemi z globálního hlediska marginalizaci a postupně se zvyšující závislost na Evropě, přeměnu na evropskou kolonii – částečně britskou, částečně francouzskou. Ve vnitřní politice čelil Muhammad Alí konzervativní opozici, která udržovala vztahy s Vysokou portou, odmítala jeho reformy a svojí zahraničněpolitickou orientaci směřovala k Velké Británii.

Muhammadova expanzivní zahraniční politika přinesla Egyptu v roce 1831 připojení Sýrie, ve které byly následně provedeny reformy podle egyptského vzoru. Nespokojenost části syrské společnosti s egyptskou politikou vyústila v povstání v roce 1840, které za podpory Osmanské říše a následné intervence velmocí přinutilo Egypt stáhnout se ze syrského území v souladu s první Londýnskou smlouvou z července 1840⁵. Sultánův ferman z června 1841 následně přiznával egyptskému místodržícímu dědičný titul místokrále Egypta a položil tímto základ státoprávního postavení Egypta a první moderní dynastické vlády v této muslimské zemi.⁶

Po Muhammadu Alím převzal vládu jeho syn Ibrahím Paša (1841- 1848). Ibrahím zlepšil práci státního aparátu, zavedl moderní státní rozpočet, zlikvidoval státní dluh a rozšířil majetková práva vlastníků půdy.⁷ Na prvním místě v obchodní výměně stanula Velká Británie, ale v zahraniční politice se Egypt orientoval na Francii.

K významným státoprávním změnám došlo v roce 1866 za tehdejšího vládce Ismaíla Paši. Aby se Ismaíl vyhnul obvinění z despotismu, nechal ustavit vůbec první egyptský parlament. Prvním ze dvou dekretů zřídil „Poradní poslaneckou sněmovnu“ a vydal Základní zákon, druhým vyhlásil Organizační zákon poslanecké sněmovny.⁸ Sněmovna, jakožto poradní orgán především v záležitosti rozpočtu, čítala 75 poslanců zvolených na tři roky. Sněmovna však sloužila především vládci, který ji z důvodu rostoucí kritiky jeho osoby a západních zásahů do vnitřních záležitostí Egypta roku 1879 rozpustil. Za vlády Ismaíla se rovněž změnilo nástupnické právo na egyptský trůn z původního principu seniority na princip primogenitury. V roce 1876 došlo v rámci soudní reformy k vytvoření tzv. smíšených soudů složených z egyptských a evropských soudců, což znamenalo nárůst evropského vlivu v Egyptě.

Velmi závažný problém Egypta na konci 19. století představovalo zahraniční zadlužení, způsobené půjčkami na stavbu Suezského průplavu, investicemi do zemědělství,

⁵ Londýnskou smlouvu, která garantovala kolektivní pomoc Osmanské říši ve věci územních sporů s Egyptem, podepsala Velká Británie, Rusko, Rakousko, Prusko a Osmanská říše. Protože ji Muhammad Alí přijal až po deseti dnech, ztratil nárok na doživotní državy v jižní Sýrii a dědičně mu zůstal pouze Egypt. In : Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 199, str. 126

⁶ Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 1999, str. 215

⁷ Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 1999, str. 128

⁸ Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 1999, str. 221

především pěstování bavlny a budování infrastruktury. Dluh dosáhl takové výše, že musel být vyhlášen státní bankrot a britští a francouzští věřitelé navrhli ustavit nad Egyptem mezinárodní finanční kontrolu. Kontrola probudila v egyptské společnosti nacionalistické nálady, začaly vznikat tajné civilní i armádní organizované skupiny. Na půdě parlamentu vznikla Vlastenecká strana, která požadovala vytvoření národní vlády bez evropských ministrů a vypracovala reformní Národní program, podle něhož by finanční krizi měli řešit sami Egypťané.⁹ Nacionalismus se projevoval v celé egyptské společnosti, mluvčím panislamismu se stal moderní islámský reformátor al-Afghání. V armádě vedl nacionalistické důstojnictvo Ahmad Urábí Paša. Urábí požadoval zásadní změny v zahraniční politice a odvolání stávajících vládních činitelů. Poté, co se stal ministrem války, se z tohoto postu snažil získat co největší podporu národního povstání. Povstání však bylo potlačeno vojenským zákrokem Velké Británie. Francie i Osmanská říše se zákroku odmítly zúčastnit.¹⁰

V roce 1882, po porážce vojsk Urábího Paši, se stal Egypt součástí britského impéria a zůstal jí až do roku 1914. Britská okupace ukončila éru absolutistické monarchie a přivedla Egypt na cestu k ústavní vládě. Egypt zůstával formálně součástí Osmanské říše pod dočasnou správou Velké Británie, platil sultánovi roční tribut a výkonnou moc měl v rukou chedív. K dispozici mu byla vláda o šesti ministrech. Na místo dosavadní Poslanecké sněmovny byly tzv. organickým zákonem z 1. května 1883 vytvořeny dva zastupitelské sbory: Zákonodárná rada a Generální shromáždění. Rada sestávala ze 30 členů, z nichž polovina byla volená omezeným počtem voličů a polovina jmenovaná chedívem. V Generálním shromáždění zasedali kromě 30 členů Zákonodárné rady také ministři a 42 volených poslanců.¹¹ Ani jeden z těchto orgánů neměl zákonodárnou iniciativu, jejich úkolem bylo pouze posuzování vládních návrhů. Nový organický zákon z roku 1914 ustavoval Zákonodárné shromáždění o 91 členech. Shromáždění, jež vzniklo sloučením původních dvou komor, bylo složeno z osmi ministrů, 66 poslanců a sedmnácti vládou jmenovaných členů.¹² Již za pouhý rok ale došlo k jeho rozpuštění. Země byla rozdělena do 14 provincií, v jejichž čele stál guvernér.¹³ Faktickou moc neměla v rukou ani egyptská vláda ani chedív, ale britský generální konzul řízený londýnskou Foreign Office. Na tomto postu jako první stanul Evelyn Baring, pozdější Lord Cromer, spravující zemi zcela v britském zájmu. Za doby jeho správy byly Mustafou Kámilem poprvé formulovány požadavky národního hnutí na ukončení britské okupace a nastolení ústavního režimu.

⁹ Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 1999, str. 263

¹⁰ Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 1999, str. 270

¹¹ Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 1999, str. 327

¹² Lewis, B.: Dějiny Blízkého východu, Lidové noviny, Praha 1997, str. 276

¹³ Gombár, E.: Moderní dějiny islámských zemí, Karolinum, Praha 1999, str. 328

Výsledkem tlaku bylo odvolání Lorda Cromera a umožnění činnosti politickým stranám.¹⁴ Od roku 1907 působil v Egyptě sir Eldon Gorst, který byl ochoten Egyptanům přiznat více pravomocí a nakonec od roku 1911 lord Herbert Kitchener, který obnovil Cromerův probritský způsob správy. 18. prosince 1914 prohlásila Velká Británie nad Egyptem protektorát a britského vládce nazvala vysokým komisařem Egypta. Bylo zavedeno stanné právo a začalo pronásledování nacionalistů. Po neúspěšných jednáních o zrušení protektorátu v roce 1918 a 1919 na mírové konferenci v Paříži, následovalo národní povstání, jež bylo potlačeno v roce 1922. Britové poté sice deklarovali zrušení protektorátu a nastolení konstituční monarchie, ale svůj vliv udrželi vyhrazením práva na obranu Egypta, ochranu cizinců, kontrolu Suezského průplavu a na nadvládu v Súdánu.¹⁵

1.2. Egyptské království

Roku 1923 se stal Egypt konstituční monarchií. Jako první usedl na trůn král Ahmad Fuád I., v čele vlády stanul předseda tehdejší nejsilnější strany Wafd Saad Zarlúl. Ústava z roku 1923 byla výsledkem jednání mezi egyptským králem, Brity a nacionalistickým hnutím zastoupeným především stranou Wafd.¹⁶ Král měl právo jmenovat premiéra, rozpustit vládu, zdržet legislativní proces i rozpustit obě komory parlamentu, jmenovat předsedu horní komory a jednu pětinu všech členů Senátu. Zároveň král stvrzoval všechny zákony. I přesto, že dle ústavy král disponoval rozsáhlými pravomocemi, neustále je překračoval nebo porušoval. Díky manipulacím z britské strany a převaze exekutivy vládli zástupci strany, která se za dob monarchie těšila zdaleka největší podpoře v zemi – nacionalistická strana Wafd, pouze sedm z celkových 29 let existence Egyptského království.¹⁷ Kromě zásahů do legislativního procesu král manipuloval výsledky voleb a vytvořil několik malých stran závislých na královském paláci, které plnily jeho příkazy v parlamentu a ve vládě.

Formálně získal Egypt nezávislost, ale ve skutečnosti Velká Británie stále významně ovlivňovala politické dění v zemi, a nacionalistické nálady způsobené britskou přítomností proto přetrvávaly. K jejich významnému nárůstu došlo v roce 1930, kdy musel být z těchto důvodů dokonce rozehán parlament. Následovala diktatura dvora trvající až do roku 1936. Po nástupu nového krále Fárúka i nového premiéra Nahháse v roce 1936 Britové uzavřeli s předsedou vlády smlouvu o spojení na příštích dvacet let, zajišťující Velké Británii

¹⁴ Vachala, B.: Egypt, Libri, Praha 2003, str. 143

¹⁵ Vachala, B.: Egypt, Libri, Praha 2003, str. 143

¹⁶ Kurian, G.T. (ed.): World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly inc. Washington D.C. 1998, p. 219

¹⁷ Kurian, G.T. (ed.): World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly inc. Washington D.C. 1998, p. 219

významná politická a vojenská práva v Egyptě. Během druhé světové války se egyptské vládní kruhy, od počátku bojů známé pro svou náklonnost nacistickému Německu a nacistické ideologii, přeorientovaly na Velkou Británii, která slibovala zrušení anglo-egyptské smlouvy z 30. let po skončení války a následnou nezávislost Egypta. Avšak po válce se vývoj v Egyptě nesl ve znaku soupeření Spojených států a Velké Británie o vliv v této tehdy nejrozvinutější zemi arabského světa. Spojené státy poskytovaly Egyptu pomoc v rámci Marshallova plánu, Trumanovy doktríny a vysokými půjčkami, čímž si naklonily egyptskou buržoasii a statkáře. Vliv Spojených států začal slábnout až spolu s vývojem v Palestině roku 1948, kdy se USA postavily na stranu Izraele.¹⁸ Vzniku státu Izrael následovala vlna protestu proti Západu a proti britské přítomnosti v Egyptě. V roce 1951 egyptská vláda jednostranně zrušila anglo-egyptskou smlouvu z roku 1936 a smlouvu o kondominiu v Súdánu a požadovala pro Farúka trůn Egypta a Súdánu. Británie na tento požadavek reagovala vojenskou okupací, po které následovaly krvavé střety Egyptanů s Brity. Začátkem roku 1952 byla nastolena diktatura, jež skončila vojenským převratem, provedeným Sborem svobodných důstojníků, 23. července téhož roku.

1.3. Egyptská arabská republika

Násirovo prezidentsví

Po zrušení ústavy v roce 1953 byl Egypt prohlášen republikou. Revoluční rada, jež provedla státní převrat, se uvnitř dělila na umírněné a radikální křídlo. První republikánský předseda vlády a hlava státu Muhammad Nagíb, člen umírněného křídla, se orientoval na USA, což bylo důvodem pro jeho odstranění z funkce v roce 1954 a nahrazení radikálním Gamálem abd an-Násirem, který se od počátku soustředil na reformy v oblasti hospodářství a průmyslu, jež měly položit základ samostatného vývoje Egypta.

V červnu 1956, když opustili Egypt poslední britští vojáci, byla vyhlášena ústava, zavádějící prezidentský systém a ustavující jedinou politickou stranu. 22. června 1956 byl Násir zvolen prvním prezidentem nové republiky. Během svého prezidentství prosazoval politické a hospodářské reformy ve jménu tzv. arabského socialismu, arabské jednoty a sekularizmu. Provedl agrární reformy, vybudoval moderní armádu, znárodnil Suezský průplav a zahájil výstavbu Asuánské přehrad. Jako přísný zastávce sekularizmu byl Násir kritizován radikální islámskou skupinou Muslimské bratrstvo, která zprvu tvořila jedinou legální opozici autoritářskému režimu. Byla tolerována pouze do roku 1954, kdy se pokusila na Násira spáchat atentát. Od té doby končila většina stoupenců tohoto hnutí za mřížemi, přičemž prostor opozice získala Komunistická strana Egypta.

¹⁸ Vachala, B.: Egypt, Libri, Praha 2003, str. 145

Opatření, která měla zabránit opozičním poslancům v kritice režimu, však vláda považovala za nedostačující a v ústavě z roku 1964 došlo k jejich dalšímu posílení. Podle této ústavy měli polovinu poslanců tvořit dělníci či zemědělci, zástupce dělníků ale vláda vybírala ze státní správy či veřejného sektoru a zástupci zemědělců většinou pocházeli z vládou kontrolovaných rolnických sítí. Prezident již nebyl volen přímo, ale po nominaci Národním shromážděním potvrzován v lidovém referendu. Celková tendence co nejvíce podřídít legislativu exekutivě, se demonstrovala především na způsobu výběru kandidátů na poslance: jejich selekci prováděla vládnoucí strana. Aby vláda znemožnila vytvoření skupiny zkušených a schopných poslanců uvnitř vládnoucí strany, probíhala na poslaneckých místech pravidelná rotace, zajišťující maximální kontrolu nad děním ve straně. I přes veškerá opatření oslabující pozici parlamentu, dokázali poslanci tlaku odolávat a několikrát dokonce vyzvali vládu k odstoupení.¹⁹ Za Násirova prezidentství se levicovní poslanci soustředili do jediné strany Arabské socialistické unie. Jejich oponenti se často museli spoléhat na podporu Národního shromáždění, jehož předseda Sádát (od roku 1961 do roku 1969) spolu s místopředsedou Mareiem nepřetržitě usilovali o posílení pozice legislativy. V roce 1967 došlo k výraznému oslabení režimu arabsko-izraelským konfliktem, kterého využilo Národní shromáždění a přestalo se řídit ustanovením o schvalování všech kandidátů vládnoucí stranou, což významně posílilo jeho pozici v systému.²⁰

V zahraniční politice se Násir zpočátku orientoval na Spojené státy, které se zasazovaly o proces dekolonizace a navíc chtěly finančně podpořit stavbu Asuánské přehrady. Poté, co egyptský prezident diplomaticky uznal Čínu, Spojené státy nabídku finanční pomoci stáhly, a Násir se následně obrátil na Sovětský svaz.

Sádátovo prezidentství

Po úmrtí Násira v roce 1970 se stal egyptským prezidentem Anwar as-Sádát. Jako bývalý předseda Národního shromáždění na tuto instituci spoléhal i ve výkonu své nové funkce, a to především při realizaci tzv. opravné revoluce z května roku 1971, která stála na počátku demokratizačního procesu v Egyptě. Během několika měsíců byla přijata ústava, jež je s několika dodatky platná dodnes. Ústava z roku 1971 vytvářela silný prezidentský systém, v němž mohl prezident vládnout pomocí dekretů a rozpustit parlament, přejmenovaný z Národního na Lidové shromáždění. Ústava prezidentovi přisuzovala široké pravomoci také v zákonodárství a zodpovědnost za jmenování a odvolávání ministrů a viceprezidenta.²¹ Volby konané v listopadu 1971 spolu se Sádátovým vyhlášením plánu o

¹⁹ World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington, D.C. 1998, p. 219

²⁰ World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington, D.C. 1998, p. 220

²¹ World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington, D.C. 1998, p. 220

vytvoření státu institucí velmi posílily pozici parlamentu, který v následujícím roce schválil v porovnání s předchozím rokem několikanásobek zákonů a odmítl více než čtvrtinu vládních návrhů.²² Lidové shromáždění se tedy stalo významnou protiváhou výkonné moci a vedoucí silou procesu liberalizace, kterou prezident částečně kontroloval. Situace se radikálně změnila se začátkem jomkippurské války v říjnu 1973, kdy Sádát začal liberalizaci plně regulovat a opět tak parlament oslabil. V roce 1976 však umožnil konání nových parlamentních voleb, ve kterých kandidáti nemuseli být schvalováni Arabskou socialistickou unií. Tento přelomový krok znamenal svobodu pro Muslimské bratrstvo a nový prostor pro kritiku vlády. V opozici došlo k rozštěpení na radikální a umírněné křídlo, které se pod hlavičkou nezávislých několikrát pokusilo dostat do parlamentu. Radikální skupiny se zaměřovaly buď na boj proti vládě, nebo na výpady proti křesťanským Koptům. Snaha vlády spojit sekulární nacionalismus a islám narážela na odpor radikálních skupin, jakou byl i Džihád, který nese zodpovědnost za úspěšný atentát na prezidenta v roce 1981.

Pro domácí vývoj bylo velmi významné i dění v zahraniční politice. Budoucnost viděl Sádát ve spolupráci se Saúdskou Arábií, Sovětský svaz byl odmítnut a jeho vojáci vykázáni ze země. Tato rozhodnutí a přístup k válce v Izraeli prezidentovi získaly od Egyptanů žádoucí loajalitu, neboť vyhovovaly jak sekulární pravici, tak fundamentalistům.²³ Ve společnosti poté mohla zavládnout relativně liberální nálada i náboženská svoboda. V roce 1976 Sádát plně legalizoval Muslimské bratrstvo spolu s distribucí jeho dosud zakázaných tiskovin. Díky tomuto kroku mohlo toto hnutí získat mnoho nových přívrženců a dosáhnout posílení vlivu islámu v egyptské společnosti. Liberalizační trend se projevil i zřízením horní komory parlamentu, Poradního shromáždění Šúrá v roce 1980.

Plné podpoře oficiálních islámských institucí se těšila i Sádátova hospodářská politika infitáhu („otevřených dveří“), avšak pouze do doby, kdy Mezinárodní měnový fond doporučil vládě zrušit státní subvence základních potravin. Vlna demonstrací nakonec vládu přinutila od tohoto kroku upustit. Domácí kritice hospodářské strategie následovala po podepsání dohod s Izraelem v Camp Davidu v březnu 1979 kritika Sádátovy zahraniční politiky z celého arabského světa, doprovázená masivním odporem fundamentalistů, ke kterým se v hojném počtu přidávali ostatní Egyptané. Prezident na kritiku reagoval odvoláním rebelujících poslanců a pomocí dvou parlamentních zákonů zakázal strany, které neuznávaly principy červnové revoluce z roku 1952 a strany kritizující mír s Izraelem.²⁴

²² World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington, D.C. 1998 p. 220

²³ Mendel, M.: Islámská výzva, Atlantis, Brno 1994, str. 113

²⁴ Parliament Law 33 of 1978; Parliament Law 36 of 1979, in: World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington, D.C. 1998, p. 221

Sádát si však uvědomoval, že i ve slabém parlamentu může dojít k posílení opozice, a proto se v posledních letech svého života více věnoval domácí problematice a k parlamentu se snažil přistupovat velmi obezřetně. Sádátova politika vůči islamistům byla i přes výše zmiňované kroky příliš liberální a jemu nakonec osudná. S jeho rostoucí neoblíbeností rostl v Egyptě odpor k Západu, materialismu a kapitalismu, ale zároveň rostla i síla islámských radikálů.²⁵ Poté, co se útoky Muslimského bratrstva rozšířily z boje proti domácí a zahraniční politice vlády i na boj proti Koptům, se Sádát rozhodl příslušníky Bratrstva zatknout a zakázat jejich tiskoviny. Právě tímto konáním přivodil atentát na svojí osobu, spáchaný 6. října 1981.

Mubarakovo prezidentství

Nový prezident Muhammad Husní Mubarak musel pro zajištění stability země a svého vlastního postavení odstranit nejviditelnější projevy západního vlivu, zaujmout odlišný postoj v hospodářské a zahraniční politice, a zároveň vyvinout novou strategii pro zacházení s opozicí. V ekonomice musely být provedeny strukturální změny a postupně započata privatizace, neboť se země potýkala s nepříznivou platební bilancí a vysokým zahraničním zadlužením. Hospodářská liberalizace měla přinést i politickou demokratizaci, avšak tržní hospodářství zvětšilo rozdíly mezi sociálními vrstvami, což s sebou přineslo opět nový motiv pro odpor proti západním vzorům, a také zvýšenou aktivitu islamistů. Velmi uvolněný postoj prezidenta Sádáta k islámským skupinám a především Muslimskému bratrstvu proto vystřídalaly represe a postavení mimo zákon. Kritici tohoto kroku poukazovali na omezení občanské společnosti a demokracie, příznivci hovořili o jediném řešení pro udržení stability v Egyptě. Od nástupu Mubaraka do úřadu prezidenta 14. října 1981 proto z tohoto důvodu platí v zemi výjimečný stav, který je každé tři roky obnovován, naposledy v dubnu 2006²⁶. Výjimečný stav umožňuje zadržení osob bez obvinění na dobu neurčitou, či projednávání případů nevojenského charakteru u vojenských soudů.

Po nástupu Mubaraka do prezidentského úřadu začalo soupeření Lidového shromáždění a vlády o podíl na výkonu moci projevovat ještě více než za jeho předchůdce Sádáta. Když v roce 1984 podala opozice návrh na změnu volebního systému z vícemandátového většinového na proporční systém, vládní Národní demokratická strana, jíž Husní Mubarak předsedá, návrh velice přivítala. Aby však omezila možnost vstupu opozičních stran do parlamentu, doplnila vláda navržený volební zákon ještě o

²⁵ Niblock, T.: in Kropáček, L.: Blízký východ na přelomu tisíciletí, Vyšehrad, Praha 1999, str. 225

²⁶ <http://www.freedomhouse.org/research/freeworld/2004/countryratings/egypt.htm>

osmiprocentní omezující klauzuli pro vstup do parlamentu.²⁷ Toto nastavení vedlo k drtivému vítězství Národní demokratické strany a nulovému zastoupení nezávislých v Lidovém shromáždění. Opozici tvořilo Muslimské bratrstvo v koalici se stranou Wafđ. V následujícím roce shledal Nejvyšší ústavní soud tento volební zákon protiústavním. Podle nového zákona se nezávislí kandidáti mohli ucházet o jedno křeslo v každém z 48 obvodů. Tento zákon Nejvyšší ústavní soud později rovněž označil za protiústavní a v dalších volbách konaných v roce 1990 následně došlo k úplnému zrušení poměrného systému s kandidátními listinami.²⁸

V roce 1992 vypuklo islamistické povstání, na něž politický systém nebyl připraven. Vláda na vzniklou situaci reagovala přísnými opatřeními, nerozlišovala přitom mezi legální opozicí a islámskými podzemními organizacemi. Do roku 1995 se tvrdost opatření stále stupňovala. Na rostoucí vliv islamistického hnutí v profesních odborech vláda reagovala tzv. zákonem k zajištění demokracie uvnitř profesních odborů, podle kterého většina odborových voleb podléhala kontrole vlády. V říjnu stejného roku byl zpřísněn tlak na novináře pomocí zákona o novinářských odborech, který umožňoval státní kontrolu veškerých publikací. Dále byly zrušeny volby starostů a místostarostů, neboť v místních volbách v roce 1992 výrazně uspělo Muslimské bratrstvo. V létě roku 1995 vláda ukončila činnost organizací pro lidská práva. Voleb do Lidového shromáždění se v roce 1995 nakonec účastnily všechny legální strany včetně jednoho člena Muslimského bratrstva jako nezávislého kandidáta.²⁹ Volby však byly Ústavním soudem dodatečně prohlášeny za neplatné.³⁰

Režim i nadále pokračoval v zesilování represí. V roce 1996 byl vydán nový tiskový zákon, označující pomluvu za trestný čin. Za jeho porušení si ve vězení odpykávalo trest několik novinářů. Prezident slíbil v roce 2004 jeho zrušení, avšak v roce 2006 byli podle tohoto zákona odsouzeni další žurnalisti.³¹ Prezident nereagoval ani na výzvy egyptských organizací pro lidská práva, aby tento zákon zrušil a nevyjádřil se ani k návrhu nového tiskového zákona, který předložil syndikát novinářů.

Vzhledem k volebním podvodům z let 1990 a 1995 byl pro volby do Lidového shromáždění zaveden nový mechanismus hlasování, umožňující přítomnost soudců ve všech volebních okrscích, kteří dohlíží na regulérnost voleb: Volební okrsky jsou začleněny do tří oblastí, ve kterých volby probíhají v odlišných termínech s odstupem přibližně jedenácti dnů. První volby podle tohoto systému proběhly v roce 2000. I přes tato opatření došlo

²⁷ World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington, D.C. 1998, p. 221

²⁸ World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington, D.C. 1998, p. 222

²⁹ World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington, D.C. 1998, p. 222

³⁰ Lexikon zemí 2003, Fortuna Print, Praha 2002, str. 109

³¹ www.carnegieendowment.org, Arab political Systems: Baseline Information and Reforms – Egypt, p. 3

v jednotlivých kolech k zesílení represí vůči opozičním kandidátům a jejich voličům, manipulacím s volebními výsledky a násilným střetům, jež si vyžádaly čtrnáct obětí na životech.³² Zahraniční pozorovatelé k volbám nebyli připuštěni. Vítěznou stranou se tak opět stala Národní demokratická strana.

Dění v Egyptě neustále provázejí teroristické útoky islamistů a vláda proto trvá na represích a nehodlá odvolat výjimečný stav, který byl obnoven naposledy v roce 2003. Zákonem č. 84 z roku 2002 si vláda navíc nárokuje kontrolu nevládních organizací. Zákon stanovuje tresty za nedovolenou aktivitu, kterou se rozumí zasahování do činnosti spadající do působnosti politických stran a odborů.³³

I poslední volby konané na konci roku 2005 provázely spekulace o jejich možném zfalšování. Národní demokratická strana získala 311 křesel, tzn. více než dvě třetiny, nezávislí kandidáti pocházející z řad Muslimského bratrstva 88 křesel a ostatní strany dohromady 45 křesel. Lze předpokládat, že v případě konání skutečně svobodných voleb, kde nedochází k podvodům, k manipulacím s výsledky či zastrahování voličů, by zástupci Muslimského bratrstva získali výrazně vyšší počet hlasů.: „Voličský potenciál této strany se odhaduje na cca 30 procent.“³⁴

Na posilování pozice islamistů téměř bezprostředně reagoval prezident, když v únoru 2006 Lidové shromáždění schválilo jeho návrh na odklad konání místních voleb o dva roky, které se původně měly konat na jaře tohoto roku. Předsedové dolní a horní komory toto rozhodnutí odůvodnily nutností schválení nového zákona, upravujícího delegování většího množství pravomocí na místní správu. Ve skutečnosti však odklad místních voleb znamená strategický krok Národní demokratické strany, která tak chce zabránit Muslimskému bratrstvu v možnosti navrhnout kandidáta na prezidentský úřad. V dolní komoře by sice bylo Bratrstvo příliš slabé (a navíc stále ilegální), aby mohlo navrhnout svého kandidáta, ale za silné podpory, kterou Bratrstvo očekává v místních volbách a volbách do Poradního shromáždění, by svého kandidáta nominovat mohlo.³⁵

Za pozitivní krok lze považovat propuštění 950 členů militantní islamistické skupiny al-Gamáa I-islámijá v dubnu 2006, z nichž někteří strávili ve vězení více než dvacet let. Tato skupina byla zodpovědná za teroristické útoky na počátku 90. let. Na konci 90. let však její vůdci odmítli násilí a uzavřeli s vládou příměří.³⁶

³² Lexikon zemí 2003, Fortunaprint, Praha 2002, str. 109

³³ http://hrw.org/reports/2005/mena1105/4.htm#_Toc119125703 Human Right Watch, country profile

³⁴ Jakob-Szidzek, I.: Transformationsprozesse in der arabischen Welt. Fallbeispiel Ägypten - http://www.kas.de/db_files/dokumente/auslandsinformationen/7_dokument_dok_pdf_8096_1.pdf, S. 126

³⁵ www.carnegieendowment.org, Arab political Systems: Baseline Information and Reforms - Egypt, p. 2

³⁶ www.carnegieendowment.org, Arab political Systems: Baseline Information and Reforms - Egypt, p. 3

2. Stranický systém

Egyptský politický systém je dle ústavy multipartijní, avšak ve skutečnosti systému od počátku 80. let dominuje vládní Národní demokratická strana. Opoziční strany nejsou zakázány, ale jejich reálný vliv na politické dění je minimální. Zákon č. 40 z roku 1977 nastolil pluralitní systém, vznik politických stran však podléhá regulaci a platí zákaz vzniku náboženských stran.

Je nutné připomenout, že egyptské stranické spektrum lze z důvodu specifického historického a politického vývoje jen těžko porovnávat z evropským pravo-levým spektrem.

2.1. Historický vývoj stranického systému

Celkový společenský, hospodářský a kulturní rozvoj Egypta v 19. století připravil půdu pro vznik prvních politických uskupení. Jednalo se přitom spíše o tajné společnosti, které se postupně vyvinuly v politické strany. Za první politickou stranu je považována Národní strana, založená v roce 1907 Mustafou Kámilem. Mezi lety 1907 a 1920 pak vznikla řada dalších stran - nacionalistických, royalistických a náboženských. Strany však byly omezeny ve své činnosti jednak britskou okupací, jednak přetrvávající nadvládou Osmanské říše.

Ústava z roku 1923 byla dobrým předpokladem pro rozvoj pluralismu, neboť konstituovala vícestranický systém a umožňovala dvěma třetinám parlamentu přehlasovat královské veto. Avšak ani král, ani britská strana nebyli ochotni respektovat snahy politických stran o zásadní změny v systému. Král reagoval revizí ústavy, manipulací voleb, omezením svobody tisku, svobody shromažďování a projevu, podplácením stranických frakcí a poslanců. Za těchto podmínek nebylo možné, aby vznikl skutečně reprezentativní stranický systém. Ani jednotlivé strany se svými programy nepřispívaly k rozvoji moderního stranického spektra. Nacionalistické strany, jako strana Wafd, založená na podzim 1918, jež se stala první opravdu národní stranou Egypta schopnou vyhrát volby i mimo velká města, se zaměřovaly pouze na ukončení britské kontroly Egypta a omezení královských výsad. Royalistické strany, Konstituční liberální strana, založená v roce 1922 a Unionistická strana, založená v roce 1925, ani masovou podporu nehledaly.³⁷ Ostatní parlamentní strany rovněž neusilovaly o získání široké podpory lidu. Až do roku 1952 tedy lze hovořit o rozvíjejícím se pluralitním systému, omezeném zásahy královského paláce a Velké Británie.

³⁷ Halpern, M.: The politics of social change in the Middle East and North Africa, Princeton University Press, Princeton 1965, p. 304

Vojenský převrat v roce 1952 ukončil éru pluralismu. Vládním nařízením z ledna 1953 byly rozpuštěny všechny politické strany působící za doby království a nastolena vláda jedné strany, trvající až do roku 1976. Jedinou výjimku z počátku tvořilo Muslimské bratrstvo, s nímž vláda Svobodných důstojníků spolupracovala a dokonce se snažila o jeho integraci do svých řad.³⁸

Do roku 1976 se na místě „jedné strany“ vystřídala hned tři politická hnutí. První z nich, Osvobozené sdružení, založené na počátku roku 1953 prezidentem Násirem, mělo za cíl zajistit širokou lidovou podporu důstojnického sboru a celého režimu. Avšak Osvobozené sdružení bylo masovou stranou bez vlastní ideologie a stala se pouze prostředkem k neutralizaci nezávislých politických skupin, jako byly studentské organizace či odbory, a nástrojem k selekci při obsazování politických funkcí. Již v roce 1955 se jednalo o slabou a nevýznamnou stranu.

V roce 1956 se nařízení o zákazu politických stran stalo součástí nové ústavy. Po sloučení Egypta se Sýrií v roce 1958 se na místo Osvobozeného sdružení postavila Národní unie, která měla rovněž usilovat o širokou občanskou podporu režimu, a zároveň byla prostorem, kde vládnoucí elita vybírala nové zástupce pro doplnění svých řad.³⁹ Ale ani Národní strana nezískala dostatečnou podporu a po rozpadu Jednotné arabské republiky v roce 1961 zanikla. Po neúspěších obou minulých masových stran založil Násir v roce 1962 Arabskou socialistickou unii jako stranu kádrů, sdružující maximálně deset procent egyptské populace.⁴⁰ Její členskou základnu tvořili zástupci pracující třídy. Zástupci dělníků a rolníků navíc obsadili polovinu křesel v parlamentu. K programu Arabské socialistické unie patřilo zavedení státní kontroly národního hospodářství, prosazování arabského nacionalismu, demokracie, svobody víry a výkonu bohoslužeb.⁴¹

Šestidenní válka v roce 1967 a dění jí předcházející aktivovaly v egyptském obyvatelstvu politické povědomí. Masivní demonstrace probíhající až do roku 1969 stály na počátku požadavků na přiznání demokratických práv a svobody projevu. Když v roce 1970 nastoupil do prezidentského úřadu Anvar Sádát, jeho hesly se stala vláda zákona a vytvoření státu institucí. Sádát proto inicioval modernizaci vládnoucí strany, která na svém sjezdu v roce 1975 schválila vytvoření politických fór, jež zaručovaly svobodu projevu uvnitř Unie. O rok později prezident vydal dekret, kterým jednotlivá fóra rozdělil na pravici, tzv.

³⁸ Halpern, M.: The politics of social change in the Middle East and North Africa, Princeton University Press, Princeton 1965, p. 309

³⁹ Halpern, M.: The politics of social change in the Middle East and North Africa, Princeton University Press, Princeton 1965, p. 311

⁴⁰ Halpern, M.: The politics of social change in the Middle East and North Africa, Princeton University Press, Princeton 1965, p. 312

⁴¹ <http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Background/041101000000000001.htm> - Egypt State Information Service

Liberálně socialistickou organizaci (dnes Liberální strana), střed, tzv. Egyptskou arabskou socialistickou organizaci (dnes Národní demokratická strana) a levici, tzv. Národní pokrokovou unionistickou organizaci (dnes Tagammu) a v listopadu 1976 prohlásil tyto organizace za politické strany.⁴² Na počátku roku 1977 byl vydán zákon o politických stranách a teoreticky zaveden stranický pluralismus. Ve skutečnosti ale stát vznik nových politických stran za pomoci těchto ustanovení důsledně kontroloval. Nové strany musely respektovat principy národní jednoty, socialistického smíru, sociální a demokratický systém a socialistické výdobytky. Po podpisu smlouvy s Izraelem v Camp Davidu k podmínkám vzniku stran ještě přibyl zákaz protestu proti této mírové smlouvě.⁴³ V roce 1978 režim vydal registraci dvěma stranám: Nový Wafd a Socialistické straně práce. O dva roky později byla legalizována Národní strana.⁴⁴ Za doby Sádátova prezidentství nakonec existovalo šest stran: Egyptská arabská socialistická strana, Liberálně socialistická strana, Národní pokroková unionistická strana, strana Wafd, Socialistická strana práce a Národní strana.

Sádátova vstřícná politika vůči Izraeli na konci 70. let vedla k rostoucí kritice režimu opozicí a výrazné radikalizaci islamistických skupin. Vláda na to reagovala vyhlášením několika zákonů omezujících činnost opozičních stran včetně zákonu o přestupcích, a vyslýcháním intelektuálů kvůli jejich politické příslušnosti.⁴⁵

2.2. Současný systém politických stran

V současné době lze hovořit o multipartijním systému, jehož podobu však nadále určuje vláda. Vznik a existenci politických stran kontroluje Komise pro politické strany, která je podřízena Poradnímu shromáždění a kontrolována vládní Národní demokratickou stranou. Zakázány jsou všechny náboženské strany, což znemožňuje přístup Muslimského bratrstva a ostatních islamistických stran do parlamentu. Od roku 1981 je tudíž vládní stranou s nadpoloviční většinou křesel v parlamentu Národní demokratická strana. Kromě vládní NDP bylo do roku 2005 v parlamentu zastoupeno pět opozičních stran: Nový Wafd, Unionistické pokrokové sdružení Tagammu, Arabská demokratická násiristická strana (Násirova strana), Liberální strana a Strana zítřka.⁴⁶ Mimo parlament existuje ještě dvanáct vládou uznávaných stran⁴⁷ a tři strany čekající na licenci: Matka Egypta, jež je první

⁴² <http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Background/041101000000000001.htm>

⁴³ <http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Background/041101000000000001.htm>

⁴⁴ Koekenbier Pieter, Egypt Update, <http://www.europeanforum.net/country/egypt/#4> – European forum for Democracy and Solidarity

⁴⁵ <http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Background/041101000000000001.htm>

⁴⁶ Vachala, B.: Egypt, Libri, Praha 2003, str. 165

⁴⁷ Solidarity Party, the Egypt Arab Socialist Party, the Democratic Unity Party, the Free Social Constitutional Party, the Umma Party, the Egypt 2000 Party, the National Accord Party, the Green Party, the Democratic Popular Party, the Democratic Peace party, the Young Egypt Party and the Social Justice Party. Koekenbier

egyptskou sekulární stranou, Strana důstojnosti a Strana centra, která je umírněnou odnoží Muslimského bratrstva s koptskými členy. K zakázaným politickým hnutím patří Egyptská komunistická strana, neboť platí zákaz vytváření stran na třídním základě, a dále Společenství Muslimského bratrstva, hnutí Kefaya a militantní islámská hnutí al-Džihád (Svatá válka) a al-Gamáa I-islámijá (Islámské společenství).⁴⁸

Od července 2005 platí nový zákon o politických stranách, podle kterého již strany nemusejí dodržovat principy národní jednoty, socialistického smíru, sociální a demokratický systém a socialistické výdobytky, ale musí se programově odlišovat. Strany nesmějí být organizovány na třídním, náboženském nebo regionálním základě, nesmí se jednat o odnož jakékoli zahraniční strany a není rovněž možné bez svolení vlády komunikovat s žádnou zahraniční politickou stranou. Pro samotné založení strany je potřeba tisíc podpisů jejích členů. Strany i nadále podávají žádost o registraci u Komise pro politické strany, přidružené Poradnímu shromáždění, která posuzuje zmiňovanou dostatečnou odlišnost programu od již existujících stran.⁴⁹ Pokud se komise nevyjádří do tří měsíců, je žádost považována za odmítnutou.

2.3. Hlavní politické strany

2.3.1. Národní demokratická strana ('Al'Hizb Al Watani Al Democrati')

Národní demokratická strana (National Democratic Party – NDP) byla založena v roce 1978, jako střední proud Arabské socialistické unie prezidentem Sádátem, který stál v jejím čele až do roku 1981. Po jeho smrti se stal předsedou Husní Mubarak. Od roku 1981 je vládní stranou, ve volbách do Lidového shromáždění v roce 2005 získala 320 křesel z 444 a znovu sestavila vládu. Jedná se o stranu hájící sociálně demokratické principy. NDP je členem Socialistické internacionály.

Oficiálně ve svém programu strana hovoří o podstatě občanství jako základu pro rovnost práv a povinností pro všechny Egyptřany, klade důraz na pokračující proces demokratizace, respektování zákonů a ústavy, ochranu občanských práv a zasazuje se o svobodu tisku a politickou účast na všech úrovních.⁵⁰ Jedná se však o ideologicky slabou stranu, či spíše jakýsi rámec pro vládní režim než-li klasickou politickou stranu. V roce 2002 se konala stranická konference pod heslem „vláda strany místo strana vlády“, která se stala impulsem pro modernizaci a demokratizaci strany. Jednotliví straničtí funkcionáři by tedy již např. neměli být jako doposud jmenováni, ale demokraticky voleni. V souladu

Pieter, Egypt Update, <http://www.europeanforum.net/country/egypt#4> – European forum for Democracy and Solidarity

⁴⁸ Vachala, B.: Egypt, Libri, Praha 2003, str. 165

⁴⁹ Jakob-Szidzek, I.: Transformationsprozesse in der arabischen Welt. Fallbeispiel Ägypten, S. 115-116

⁵⁰ <http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Parties/041102000000000001.htm>

s modernizačním trendem došlo počátkem roku 2006 k vytvoření nového stranického orgánu, tzv. Politického sekretariátu, složeného z mladších členů strany, kteří prosazují liberální hospodářskou politiku a rozšíření soukromého sektoru ve zdravotnických a vzdělávacích službách. Tento krok představuje jednak modernizaci strany, ale i snahu odpoutat NDP od vládních struktur. Vytvoření Politického sekretariátu pozorovatelé považují rovněž za krok směrem k přesunu moci na křídlo mladých reformistů vedených Gamalem Mubarakem, synem stávajícího prezidenta.⁵¹ Tato strana má 1,9 miliónu členů.

2.3.2. Nový Wafd (Hizb al-Wafd-al-Jadid)

Strana Nový Wafd byla založena v roce 1978 a od počátku je jednou z hlavních parlamentních opozičních stran. Předchůdkyní této strany byla strana Wafd, působící za dob Egyptského království. Jejím zakladatelem byl Zaghlul Pasha, který vedl egyptskou delegaci při vyjednávání o nezávislosti Egypta na Velké Británii v roce 1918.⁵² Tato nacionalistická a protibritská strana byla s několika přestávkami, způsobenými soupeřením vlády a krále o dominantní postavení na politické scéně, až do roku 1952 stranou vládní. Nepokoje v Káhiře na počátku roku 1952 se pro krále staly vítanou záminkou pro její odvolání z vládních pozic. Takto oslabená strana, která navíc kvůli obviněním z korupce a svojí podpoře Velké Británie za války ztratila dlouholetou podporu, byla fatálně diskreditována a po červnové revoluci se rozpustila.

Nový Wafd se hlásí k principům liberální demokracie, boji za lidská práva a občanské svobody. Zasazuje se o zrušení výjimečného stavu, provedení politických, ekonomických a sociálních reforem a nezávislost soudů. Strana klade důraz na silné postavení Egypta v arabských, afrických a islámských záležitostech, posílení vztahů arabských a islámských zemí a upozorňuje na nutnost brzkého řešení palestinské otázky.

Dlouholetým předsedou strany byl Numan Gumaa, který v roce 2005 kandidoval na prezidenta. Ve volbách však získal jen 2,9 procenta hlasů, čímž ztratil podporu strany a novým předsedou byl na počátku roku 2006 zvolen Mustafa al- Taweel. V parlamentních volbách na konci roku 2005 strana získala šest křesel a zůstává i nadále v opozici. Nový Wafd má asi 31 tisíc členů.

2.3.3. Unionistické pokrokové sdružení Tagammu (Hizb al Tagammu' al Watani al Taqadommi al Wahdwawi')

Strana Tagammu (arabsky sdružení) vznikla v roce 1976 z levicového křídla Arabské socialistické unie. Jedná se o marxistickou stranu, požadující rozvoj socialistické

⁵¹ www.carnegieendowment.org, Arab political Systems: Baseline Information and Reforms - Egypt, p. 2

⁵² Wafd znamená v arabštině „delegace“.

společnosti a ukončení vykořisťování pracujících. Strana odsuzuje náboženský extremismus, zasazuje se o ukončení státního monopolu v médiích, upozorňuje na environmentální problematiku a rozvoj egyptského průmyslu.⁵³

Ve volbách v roce 2005 získala dvě křesla v Lidovém shromáždění. Strana Tagammu má asi 22 tisíc členů.

2.3.4. Strana zítřka (*Hizb al-Ghad*)

Strana zítřka byla založena v roce 2004 bývalými členy strany Nový Wafd, jejím předsedou je Ayman Nour. Žádost o vydání licence byla Komisí pro politické strany třikrát odmítnuta, neboť program této strany se údajně dostatečně neodlišoval od programu ostatních stran. Spekuluje se o tom, že Strana zítřka byla napočtvrté uznána pouze proto, aby vytvořila konkurenci straně Nový Wafd, a v konečném efektu došlo k oslabení obou těchto stran.⁵⁴

Strana zítřka se snaží prosadit provedení demokratické reformy s důrazem na sekularizaci a zlepšení pozice žen. Soustředí se především na domácí ekonomiku, svoji pozornost příliš nevěnuje regionální ani mezinárodní politice. Spory uvnitř strany na počátku roku 2005 pravděpodobně způsobily neúspěch ve volbách do Lidového shromáždění, ve kterých Strana zítřka získala pouze jedno křeslo. Tento výsledek je ale také přičítán volebním podvodům, ze kterých je obviněna vládní Národní demokratická strana. Strana zítřka má na 2 500 členů.

2.3.5. Arabská demokratická násiristická strana

Násirova strana byla založena v roce 1992. Program této strany se řídí myšlenkami bývalého prezidenta Násira. Jedná se o pokrokovou panarabskou stranu, jejímiž hlavními hesly jsou svoboda, socialismus a arabská jednota. Násirova strana se zasazuje o co nejsilnější veřejný sektor a zavedení centrálního plánování.⁵⁵

K jejímu programu patří odmítání násilí a boj proti terorismu, ochrana občanských svobod a posilování arabské ekonomické integrace. Požaduje modernizaci egyptského průmyslu a rozvoj zemědělského sektoru. Tato strana má asi 3 tisíce členů. V minulém parlamentu měla tři křesla. Ve volbách v roce 2005 neobsadila ani jedno křeslo.

⁵³ <http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Parties/041102000000000004.htm>, State information Service

⁵⁴ Koekenbier Pieter, Egypt Update, <http://www.europeanforum.net/country/egypt#4> – European forum for Democracy and Solidarity

⁵⁵ Koekenbier Pieter, Egypt Update, <http://www.europeanforum.net/country/egypt#4> – European forum for Democracy and Solidarity

2.3.6. Liberální strana (Hizb al-Ahrar)

Liberální strana vznikla v roce 1976 jako pravicové křídlo původní Arabské socialistické unie. Tato strana prosazuje islámské právo Šaría jako hlavní zdroj legislativy, požaduje svobodu myšlení a projevu, svobodu tisku, nezávislost soudů, a svobodnou volbu prezidenta a viceprezidenta. Zasazuje se o posílení soukromého sektoru a zajištění základních práv dělníků a zemědělců. V minulosti tato strana vstoupila do koalice se Socialistickou stranou práce, která je nyní zakázanou stranou. V současném parlamentu nemá zastoupení.

2.4. Zakázané politické strany

2.4.1. Muslimské bratrstvo⁵⁶

Muslimské bratrstvo bylo založeno v roce 1928 Hasanem al-Banna v reakci na modernizační a sekularizační trendy, a rostoucí vliv Západu v Egyptě a ostatním arabském světě. Bratrstvo od počátku působí jako náboženské a politické hnutí. Již v prvních letech po svém založení se rozšířilo do sousedních zemí a později do celého světa. Původně vycházelo z myšlenek islámských reformátorů jako byl Al-Afghání a Muhammad Abduh, kteří se snažili o modernizaci islámu, přičemž se inspirovaly některými prvky západních politických systémů. Později získali ve straně převahu názory al-Banna a Sayyida Qutba, které vedly v 50. letech k výrazné radikalizaci Bratrstva. V roce 1954 bylo Muslimské bratrstvo zakázáno a podrobeno tvrdým represím. K uvolnění tlaku na Bratrstvo došlo až za prezidenta Sádáta, Bratrstvo se v reakci na to distancovalo od Qutbova radikalismu. V 70. letech začalo budovat širokou síť sociálních služeb, aby tak navázalo kontakt se všemi vrstvami obyvatelstva. Vzhledem k zákazu náboženských politických stran však nemohlo být Muslimské bratrstvo legalizováno a jeho zástupci proto ve volbách kandidují jako nezávislí. Vzhledem ke ztíženému přístupu do parlamentu se Bratrstvo soustředí na postavení v profesních organizacích a odborech, jeho pozice sílí v místní správě.⁵⁷ Na počátku 90. let se ze strany oddělila radikální organizace Egyptský islámský džihád, která je zodpovědná za většinu teroristických útoků v Egyptě v průběhu 90.let.

Muslimské bratrstvo ve svém programu hovoří o mírové realizaci svých cílů. Požaduje islámskou vládu a korán jako ústavu. Zároveň usiluje o islámskou reformu, vytvoření demokratického systému, sociální spravedlnost, odstranění chudoby a korupce a

⁵⁶ <http://www.ummah.net/ikhwan/> Muslimské bratrstvo

⁵⁷ Koekenbier Pieter, Egypt Update, <http://www.europeanforum.net/country/egypt#4> – European forum for Democracy and Solidarity

prosazení politické svobody člověka. Bratrstvo zastává velmi konzervativní postoj v záležitosti postavení žen.

Ve volbách v roce 2005 hnutí získalo, i přes veškeré nesrovnatelnosti v hlasovacích procedurách a zatčení několika členů v průběhu voleb, 88 křesel a stalo se tak nejsilnější opoziční stranou v Lidovém shromáždění.

2.4.2. Socialistická strana práce

Strana práce byla založena v roce 1978 Ibrahimem Shoukrym jako strana socialistická. V roce 1986 se proměnila na islámskou stranu, usilující o zavedení socialismu založeného na islámu. Její program tedy spočívá na prosazování islámských zásad a socialismu, spravedlivého rozdělování financí mezi jednotlivé gubernoráty a ochranu národního průmyslu. Mezi zahraničněpolitické cíle strany patří vytvoření unie Egypta, Súdánu a Libye, osvobození okupovaných palestinských území a spolupráce s rozvojovými zeměmi.⁵⁸ V minulosti vstoupila tato strana do koalice s Muslimským bratrstvem a Liberální stranou.⁵⁹

Strana bojkotovala volby v roce 1990, neboť nový dodatek k volebnímu zákonu z roku 1972 jí zakazoval pro účel voleb vytvářet koalici s Muslimským bratrstvem. V roce 2000 rozhodla Komise pro politické strany o zastavení aktivit Socialistické strany práce a zákazu jejích novin al Shaab. Svoje rozhodnutí odůvodnila skutečností, že tato strana porušila zákon o politických stranách ve smyslu ohrožení egyptských národních zájmů.⁶⁰

⁵⁸ <http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Parties/041102000000000006.htm> The Socialist Labour party from Egypt State information service

⁵⁹ Koekenbier Pieter, Egypt Update, <http://www.europeanforum.net/country/egypt#4> – European forum for Democracy and Solidarity

⁶⁰ The Egyptian Organization for Human Rights Annual report; Violations of Human Rights 2000-2001; part 9: The right to establish parties, associations & unions.

3. Současný politický systém

Dne 22. května 1980 byly v referendu schváleny dodatky k ústavě z roku 1971, kterými byl v Egyptě zaveden bikameralismus a egyptská ústava tak nabyla své dnešní podoby. V ústavě se hovoří o Egyptu jako „arabské republice s demokratickým socialistickým zřízením, založené na spojených silách pracujícího lidu. Egyptský lid je součástí arabského národa, který usiluje o úplnou jednotu.“⁶¹ Státním náboženstvím je islám, hlavním zdrojem jurisdikce islámské právo a úředním jazykem arabština. Podle článku 5 se jedná o „multipartijní politický systém v rámci základních prvků a principů, jak je dáno v ústavě (vznik politických stran je regulován zákonem).“⁶²

3.1. Výkonná moc

Výkonná moc se dělí mezi prezidenta a vládu. Egyptský prezident má velice široké pravomoci jak v exekutivě, tak i v legislativě. Vláda je kolektivní orgán, jmenovaný prezidentem, zodpovídá se však Lidovému shromáždění.

3.1.1. Prezident

Prezident je hlavou státu a zároveň součástí exekutivy. Ústava mu přisuzuje rozsáhlé pravomoci. Je volen přímou tajnou volbou na šest let. Kandidát na prezidenta potřebuje podporu alespoň 250 volených členů Lidového shromáždění, Rady Šúrá a lokální lidové rady na úrovni guvernérátů, z nichž by mělo být alespoň 65 členů Lidového shromáždění, 25 členů Rady Šúrá a alespoň deset členů místních rad, minimálně ve 14 guvernoratech. Podpora může být vyslovena pouze jednomu kandidátovi. Nominaci na kandidáta do prezidentských voleb, jímž může být pouze člen hlavního vedení strany, může podat pouze strana, která byla založena minimálně pět let před vyhlášením data k podání nominací, po tuto dobu fungovala nepřetržitě a její členové obdrželi ve volbách do Lidového shromáždění a Rady Šúrá minimálně pět procent hlasů. Výjimku tvoří ustanovení, jež umožňuje nominovat člena hlavního vedení strany, které vzniklo před 10. květnem 2005. Kandidát na prezidenta musí mít egyptské občanství a být starší než 40 let. Kandidátní listiny se odevzdávají speciální nezávislé komisi, tzv. komisi pro prezidentské volby. Tato komise je složena z předsedy Nejvyššího soudu, jako předsedy komise, předsedy káhirského apelačního soudu, nejstaršího místopředsedy nejvyššího ústavního soudu, nejstaršího místopředsedy kasačního soudu, nejstaršího místopředsedy Státní rady a pět obecně známých osob, tři z nich volí Lidové shromáždění, dvě Rada Šúrá podle doporučení kanceláří obou institucí na pět let. Tato komise vyhláší termín pro odevzdávání

⁶¹ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part One, The State, Article 1

⁶² Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part One, The State, Article 5

kandidátních listin a konečný seznam kandidátů, dohlíží nad hlasováním a sčítáním hlasů, vyhláší výsledky a rozhoduje o všech případných stížnostech. Své závěrečné usnesení musí komise schválit většinou alespoň sedmi hlasů, usnesení je definitivní a nelze se proti němu odvolat. Volební systém pro prezidentské volby je dvoukolový většinový. Pro zvolení je nutná absolutní většina odevzdaných hlasů. V případě, že žádný z kandidátů nezískal absolutní většinu hlasů, se volby opakují za účasti dvou kandidátů s nejvyšším počtem odevzdaných hlasů. Volba prezidenta se koná i v případě, že se o post prezidenta uchází pouze jeden kandidát. Pro zvolení musí získat rovněž absolutní většinu hlasů. V případě, že nezíská absolutní většinu, další průběh volby se řídí zákonem, který navrhuje prezident, schvaluje Lidové shromáždění a Nejvyšší ústavní soud rozhoduje o jeho slučitelnosti s ústavou. Zákon musí být zveřejněn v oficiálním úředním oznámení do tří dnů od jeho vydání. Nový prezident musí být zvolen nejpozději týden před vypršením funkčního období úřadujícího prezidenta. Před nástupem do funkce skládá přísahu před Lidovým shromážděním.⁶³ Egyptská ústava obsahuje také proceduru impeachmentu. Spáchá-li prezident závažný trestný čin nebo velezradu, je ke schválení impeachmentu a následnému odvolání prezidenta z funkce nutný souhlas dvou třetin členů Lidového shromáždění.

Až do voleb v roce 1999 vybíralo kandidáta na prezidenta Lidové shromáždění. Následně byl tento kandidát schvalován v lidovém referendu. Podle ústavní reformy, kterou navrhl prezident Mubarak počátkem roku 2005 s platností od voleb konaných v květnu téhož roku, má lid možnost vybírat v referendu z několika prezidentských kandidátů, kteří jsou předem schvalováni Lidovým shromážděním.

Prezidentu republiky je svěřena výkonná moc. Spolu s vládou určuje základní směřování politického vývoje a dohlíží na jeho dodržování. K pravomocem prezidenta patří jmenování a odvolávání jednoho nebo více viceprezidentů, premiéra a jeho náměstků, ministrů a jejich náměstků. Prezident může svolávat zasedání Rady ministrů, účastní-li se ho, zároveň zasedání předsedá. Může si vyžádat zprávy od jednotlivých ministrů. Prezident jmenuje a odvolává státní a vojenské činitele a diplomatický sbor. Akredituje také diplomatické zástupce z cizích zemí.⁶⁴

Prezident vydává nezbytná nařízení k implementaci zákonů, má zároveň právo pověřovat další osoby k vydávání takových nařízení. Prezident také vydává kontrolní nařízení a rozhodnutí nutná k řízení veřejné správy a veřejných zájmů. V nouzových případech, kdy nezasedá Lidové shromáždění a je třeba přijmout neodkladná opatření, může

⁶³ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter One, The Head of State, Article 75 - 79

⁶⁴ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Three, Executive Section II, The President of the Republic, Article 137- 143

prezident vydat příslušné ustanovení, které má sílu zákona. Takovýto zákon musí být předán parlamentu do 15 dnů ode dne vydání v případě, že probíhá jeho schůze. Je-li parlament rozpuštěn nebo právě probíhají parlamentní prázdniny musí být zákon postoupen parlamentu na jeho první schůzi. V ostatních případech zákon pozbývá platnosti i se zpětným účinkem.⁶⁵

Prezident vyhláší výjimečný stav, svoje rozhodnutí však během následujících 15 dnů musí postoupit k posouzení Lidovému shromáždění. Je-li parlament rozpuštěn, vyhlášení výjimečného stavu musí být projednáno na první schůzi nového parlamentu. Výjimečný stav lze vyhlásit pouze na omezené období, jehož prodloužení musí vždy schválit Lidové shromáždění.⁶⁶ Prezident může udělit milost nebo zmírnit trest. Všeobecná amnestie může být vyhlášena pouze na základě zákona. Prezident je vrchním velitelem ozbrojených sil, po schválení parlamentem vyhláší válku. Může uzavírat mezinárodní smlouvy, přičemž s nimi musí seznámit Lidové shromáždění a doplnit je příslušným objasněním. Smlouvy týkající se státního území, státní suverenity, či smlouvy podléhající státnímu tajemství vyžadují souhlas Lidového shromáždění. Prezident také může vyhlásit referendum k tématům, jež ovlivňují nejvyšší zájmy země.⁶⁷ Disponuje významnou pravomocí přímo jmenovat guvernéry 26 egyptských provincií.⁶⁸ Prezident může pomocí dekretu zřídit specializovanou radu, která se podílí na určování všeobecného politického směřování ve všech oblastech národních zájmů.⁶⁹ Je vrchním velitelem policejního sboru a předsedou Národní rady obrany.

Z dlouhého výčtu prezidentských pravomocí vyplývá, že Egyptskou arabskou republiku je možno považovat za prezidentský režim.

3.1.2. Vláda

Vláda je nejvyšší výkonný a administrativní orgán státu. Skládá se z premiéra, jeho náměstků, ministrů a jejich náměstků. Premiér dohlíží na práci vlády. Ministrem nebo náměstkem ministra se může stát osoba, která požívá veškerá občanská a politická práva a

⁶⁵ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Three, Executive Section II, The President of the Republic, Article 144 - 147

⁶⁶ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Three, Executive Section II, The President of the Republic, Article 148

⁶⁷ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Three, Executive Section II, The President of the Republic, Article 149 - 152

⁶⁸ <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/eg.html>

⁶⁹ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Three, Executive Section IV, The National Specialized Councils Article 164

zároveň je starší 35 let. Před nástupem do funkce skládají členové kabinetu přísahu do rukou prezidenta.⁷⁰

K pravomocem vlády patří formulování celkové politiky státu, kontrola jejího provádění ve spolupráci s prezidentem a v souladu s prezidentskými zákony a dekrety. Vláda určuje, koordinuje a sleduje práci ministerstev, jim přidružených orgánů, veřejných organizací a institucí. Vydává administrativní a výkonná rozhodnutí v souladu se zákony a dekrety, zároveň dohlíží na jejich uvedení do praxe.⁷¹ Připravuje návrhy zákonů a dekretů, návrh státního rozpočtu a všezahrnující plán, dojednávává smlouvy o půjčkách a poskytuje půjčky v souladu s ústavními pravidly. Dohlíží na implementaci zákonů, tak aby byly v souladu se státní bezpečností, ochranou práv občanů a zájmy státu.⁷²

Prezident republiky a Lidové shromáždění mají právo postavit ministra před soud za trestné činy spáchané při výkonu funkce. Návrh na obvinění musí být schválen alespoň jednou pětinou poslanců Lidového shromáždění. Žaloba je platná po schválení dvoutřetinovou většinou Shromáždění. Obžalovaný ministr musí přerušit výkon funkce až do vydání rozsudku.⁷³

3.1.3. Místní správa

Egyptské území se dělí do 26 gubernorátů a zvláštního správního okrsku města Luxor. Gubernoráty se dělí na městské (Káhira, Alexandrie, Port Saíd, Suez), devět dolnoegyptských, osm hornoegyptských a pět hraničních. V čele gubernorátu stojí guvernér jmenovaný prezidentem. Guvernér disponuje širokými správními a policejními pravomocemi, pro místní správu je velikou oporou. V gubernorátech a provinciích zasedají místní lidové rady, volené přímým tajným hlasováním na čtyři roky.⁷⁴ Polovinu členů musí tvořit zástupci dělníků a zemědělců. Většina až 95 procent však pochází z vládnoucí Národní demokratické strany.⁷⁵

Gubernoráty se dále dělí na provincie, řízené předsedou městské rady, jež je volen na pět let. Nižšími správními útvary jsou místní správní centra a vesnické rady.

⁷⁰ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Three, Executive Section II, The Government, Article 153 - 155

⁷¹ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Three, Executive Section II, The Government, Article 156, letter a) to c)

⁷² Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Three, Executive Section II, The Government, Article 156, letter d) to h)

⁷³ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Three, Executive Section II, The Government, Article 159

⁷⁴ Vachala, B.: Egypt, Libri, Praha 2003, str. 166

⁷⁵ www.carnegieendowment.org/arabpoliticalsystems

3.2. Zákonodárná moc

Zákonodárná moc v Egyptě náleží parlamentu o dvou komorách. Lidové shromáždění představuje dolní komoru a Poradní shromáždění, tzv. Shromáždění Šúra, komoru horní.

3.2.1. Lidové shromáždění

Lidové shromáždění je dolní komorou parlamentu se 454 členy, z nichž 444 je voleno přímou tajnou volbou, prezident jmenuje maximálně deset členů. Nejnižší možný počet volených členů Lidového shromáždění je 350, polovina z nich musí být zemědělci a dělníci. Definice dělníka a zemědělce je dána zákonem. Zákon určuje pravidlo pro rozdělení území do volebních obvodů.⁷⁶ Funkční období Lidového shromáždění je pět let ode dne první schůze. Volby se konají během posledních 60 dní funkčního období stávajícího Shromáždění. Pravidla pro volby a referendum jsou dána zákonem, hlasování probíhá pod dozorem členů soudního orgánu. Sídlem Lidového shromáždění je Káhira.

Členem Shromáždění může být pouze Egyptan starší 30 let, gramotný, který prošel vojenskou službu. Státní zaměstnanci a zaměstnanci veřejného sektoru se mohou sami nominovat na členství v Lidovém shromáždění. Poslanci před nástupem do funkce skládají před Shromážděním přísahu. Schůze sněmovny trvá sedm měsíců, od druhého čtvrtku v listopadu do konce června. Následujících pět měsíců probíhají parlamentní prázdniny, v nouzových případech může být svolána mimořádná schůze. Prezident nemůže Shromáždění rozpustit aniž by vydal dekret o přerušení funkčního období, které by lid schválil v referendu. Je-li referendem rozpuštění dolní sněmovny potvrzeno, nabývá prezidentský dekret platnost a během 60 dní se musí konat nové volby. Nové shromáždění se sejde do deseti dnů od svého zvolení.⁷⁷

Poslanci Lidového shromáždění mohou být odvoláni pouze Shromážděním, a to poté, co jejich oprávnění k výkonu funkce prošetřil kasační soud a odvolání schválily dvě třetiny členů Shromáždění. Pokud poslanec během svého členství ztratí pozici dělníka či zemědělce, z které byl zvolen, jeho členství ukončí Lidové shromáždění dvoutřetinovou většinou hlasů. Žádný poslanec nesmí být trestně stíhán bez svolení Shromáždění, kromě zjevného porušení práva.⁷⁸

Prezident může svolat mimořádnou schůzi Lidového shromáždění v případě nutnosti nebo na žádost podepsanou většinou členů shromáždění. Prezident oznamuje rozpuštění

⁷⁶ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Two, The Legislature, The People's Assembly, Article 86 - 88

⁷⁷ World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington, D.C. 1998, p. 223

⁷⁸ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Two, The Legislature, The People's Assembly, Article 93 - 99

mimořádné schůze. Lidové shromáždění si volí při své první schůzi předsedu (a viceprezidenta na dobu zasedání. Mluvčí shromáždění může být do této funkce zvolen vícekrát za sebou. Předseda zajišťuje veškerou komunikaci mezi výbory Shromáždění a exekutivou.⁷⁹ Dolní sněmovna stanovuje svůj jednací řád. Schůze sněmovny jsou veřejná, avšak na žádost prezidenta republiky, vlády, premiéra nebo alespoň dvaceti členů shromáždění může probíhat jednání za zavřenými dveřmi. Schůze sněmovny je považována za neplatnou, pokud není přítomna více než polovina jejích členů. Usnesení musí být schváleno absolutní většinou přítomných poslanců. Pokud je hlasování nerozhodné, předmět debaty je zamítnut.⁸⁰

Zákonodárná iniciativa náleží prezidentu republiky a každému členovi Lidového shromáždění. Návrhy zákonů jsou přidělovány výborům Shromáždění, které je prostudují a předloží o nich zprávu. Návrhy zákonů předložené členy Shromáždění nejprve projednává speciální výbor, který posoudí jestli se jimi dolní komora bude zabývat. Poslanecký návrh zákona, který je Shromážděním zamítnut, nemůže být znovu předložen v průběhu jednoho zasedání sněmovny. Je-li zákon schválen, prezident republiky zákon vyhlásí nebo ho do třiceti dnů vetuje a vrátí jej tak zpět Lidovému shromáždění. V případě, že tak neučiní, je zákon považován za vyhlášený. Pokud Lidové shromáždění vetovaný zákon potvrdí dvoutřetinovou většinou hlasů všech členů, zákon je schválen a musí být vyhlášen.⁸¹

Lidové shromáždění kontroluje práci exekutivy, schvaluje zásadní politická rozhodnutí, celkový plán hospodářského a společenského vývoje a státní rozpočet. Návrh státního rozpočtu musí být předán Lidovému shromáždění alespoň dva měsíce před začátkem fiskálního roku, po schválení je uveden v platnost. Dolní sněmovna může provádět změny v návrhu státního rozpočtu pouze se souhlasem vlády. V případě, že státní rozpočet není ratifikován do začátku fiskálního roku, zůstává až do jeho schválení v platnosti rozpočet starý. Jakékoliv změny ve státním rozpočtu či mimořádné výdaje musí schválit Lidové shromáždění. Konečné vyúčtování státního rozpočtu musí být předáno Shromáždění do jednoho roku od uplynutí daňového roku.⁸²

Každý poslanec se může obrátit s dotazem na premiéra a jeho náměstký, či ministry a jejich náměstký, kteří jsou povinni otázku zodpovědět. Otázka nesmí být transformována v interpelaci. Každý poslanec může interpelovat premiéra a jeho náměstký, či ministry a

⁷⁹ World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington, D.C. 1998, p. 224

⁸⁰ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Two, The Legislature, The People's Assembly, Article 102-107

⁸¹ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Two, The Legislature, The People's Assembly, Article 109 - 113

⁸² Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Two, The Legislature, The People's Assembly, Article 114 - 118

jejich náměstků ve věci spadající do jejich pravomocí. Debata k interpelaci se může konat nejdříve sedm dní po předložení interpelace.⁸³

Vláda jako celek se zodpovídá Lidovému shromáždění, a každý ministr se zodpovídá za činnost svého ministerstva. Shromáždění může vyjádřit nedůvěru náměstkům premiéra či ministrům a jejich náměstkům. Může se tak stát po interpelacích a návrhu jedné desetiny poslanců. O takovémto návrhu lze hlasovat nejdříve tři dny po jeho vznesení. Nedůvěra může být vyslovena většinou všech členů Shromáždění. Vysloví-li Shromáždění nedůvěru jednotlivému ministrovi nebo náměstkovi ministra, tento odstupuje a premiér předává jeho rezignaci prezidentovi. Alespoň jedna desetina členů Lidového shromáždění může navrhnout nedůvěru premiérovi (tj. celé vládě), návrh musí schválit většina členů. Poté Shromáždění předá zprávu prezidentovi republiky včetně závěru, ke kterému dospělo a důvodů pro vyslovení nedůvěry. Prezident může zprávu do desetinu dnů od předání Shromáždění vrátit, pokud je však znovu ratifikována, může ke zprávě vyhlásit referendum, které se musí konat do třiceti dnů od poslední ratifikace zprávy parlamentem. V případě, že je v referendu vládě vyslovena důvěra, je Lidové shromáždění považováno za rozpuštěné, v opačném případě musí prezident přijmout rezignaci vlády. Alespoň dvacet poslanců Lidového shromáždění může vyvolat diskuzi k libovolné veřejné problematice, za účelem zjištění postoje vlády k takové otázce. Poslanci Lidového shromáždění mohou vyjádřit svůj názor k veřejné otázce před premiérem, jeho náměstků, či ministry.⁸⁴

Lidové shromáždění může ustavit výbor (anebo pověřit jeden ze svých výborů) k vyšetřování aktivit kterýchkoli státních administrativních orgánů, veřejných institucí, administrativních či exekutivních složek nebo veřejných projektů, za účelem zjištění skutečného stavu věcí, a to pro potřeby informování Shromáždění o aktuální finanční, administrativní a ekonomické situaci vyšetřovaných institucí, nebo pro účely vedení vyšetřování v souvislosti s výše zmiňovanými institucemi.⁸⁵

Premiér, jeho náměstci, ministři a jejich náměstci mohou být členy Lidového shromáždění. Přístup na schůze a jednání výborů sněmovny mají i v případě, že členy Sněmovny nejsou. Ministři mají hlasovací právo pouze jsou-li zároveň i poslanci Shromáždění.⁸⁶

⁸³ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Two, The Legislature, The People's Assembly, Article 125

⁸⁴ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Two, The Legislature, The People's Assembly, Articles 126 - 130

⁸⁵ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Two, The Legislature, The People's Assembly, Article 131

⁸⁶ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Two, The Legislature, The People's Assembly, Article 134, 135

Prezident může rozpustit Lidové shromáždění pouze v nutném případě po lidovém referendu. Prezident vydává rozhodnutí o ukončení zasedání Shromáždění a vyhláší referendum do třiceti dnů. Pokud je rozpuštění dolní sněmovny potvrzeno většinou hlasujících, Prezident vyhlásí rozpuštění sněmovny a zároveň vyhlásí termín voleb do nového Shromáždění, které se musí konat do 60 dnů od vyhlášení výsledků referenda. Nové Shromáždění se musí sejít během deseti dnů od jeho zvolení.⁸⁷

Třetina členů Lidového shromáždění nebo prezident republiky může podat návrh na dodatek k článkům Ústavy. Ke schválení je nutná nadpoloviční většina hlasů všech poslanců Shromáždění. Je-li dodatek schválen, Shromáždění ho po uplynutí dvou měsíců znovu projedná a přijme-li dodatek dvoutřetinovou většinou členů Shromáždění, je k dodatku vyhlášeno referendum. Po schválení dodatku v referendu dodatek nabývá platnosti. Není-li návrh schválen, dodatek k témuž článku nemůže být navržen dříve než po uplynutí jednoho roku od jeho zamítnutí.⁸⁸

V Lidovém shromáždění zasedá osmnáct komisí, z nichž každá dohlíží na činnost jednoho ministerstva. Komise zkoumají ústavnost zákonů, jejich prospěšnost a vliv na státní rozpočet.⁸⁹

3.2.2. Poradní shromáždění Šúrá

Ustanovení týkající se Poradního shromáždění a jeho pravomocí se nacházejí v sedmé části Ústavy, kapitole 1. Poradní shromáždění má 132 členů, dvě třetiny jsou voleny přímým tajným hlasováním, polovina z nich musí být dělníci či zemědělci. Třetinu členů jmenuje prezident republiky. Funkční období členů Poradního shromáždění je šest let, přičemž každé tři roky je volena (a jmenována) polovina jeho členů, existuje možnost znovuzvolení (znovujmenování).

V čele shromáždění Šúrá stojí prezident a dva vice-prezidenti zvolení na první schůzi Shromáždění na dobu tří let.⁹⁰ Souběžné členství v Lidovém shromáždění a Poradním shromáždění Ústava nepřipouští. Premiér, jeho náměstci, ministři a jejich náměstci mohou být členy Poradního shromáždění. Přístup na schůze a jednání výborů shromáždění mají i v případě, že členy Shromáždění nejsou. Vláda se Poradnímu shromáždění nezodpovídá. Společnému zasedání obou komor předsedá prezident Lidového shromáždění. Premiér a ostatní vládní činitelé mohou vystoupit na schůzi shromáždění Šúrá

⁸⁷ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Two, The Legislature, The People's Assembly, článek 136

⁸⁸ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Two, The Legislature, The People's Assembly, Article 189

⁸⁹ World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington D.C. 1998, p. 224

⁹⁰ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Seven, New Rulings, Chapter One, The Shoura Assembly, Article 196 - 199

či na jednotlivých výborech Shromáždění. Pokud jsou o to Shromážděním či jeho výbory požádáni, je to jejich povinností. Prezident může Poradní shromáždění rozpustit pouze v případě nutnosti, zároveň musí vyhlásit volby do nového Shromáždění, které se musí konat během 60 dnů od rozpuštění původního Shromáždění.⁹¹

Schůze Poradního shromáždění jsou veřejná, avšak na žádost prezidenta republiky, vlády, premiéra nebo alespoň dvaceti členů Shromáždění může probíhat jednání za zavřenými dveřmi. Schůze Shromáždění je považována za neplatnou, pokud není přítomna více než polovina jejích členů. Usnesení musí být schváleno absolutní většinou přítomných poslanců. Pokud je hlasování nerozhodné, předmět debaty je zamítnut.

Shromáždění Šúrá se vyjadřuje k návrhům dodatků k Ústavě, k návrhům zákonů doplňujícím Ústavu, k návrhu všeobecného plánu sociálního a hospodářského vývoje, k mírovým smlouvám, spojenectvím a všem smlouvám ovlivňujícím územní integritu státu či státní suverenitu, k návrhům zákonů a veškerým otázkám předloženým prezidentem republiky v souvislosti s obecným politickým směřováním státu, v záležitostech arabského světa a egyptské zahraniční politiky.⁹²

3.3. Soudní moc

Egyptské soudnictví se konstitovalo z části podle evropského (především francouzského a anglického) soudního systému. Občanskoprávní spory jsou souzeny podle evropského vzoru, soukromoprávní spory soudy dělí na muslimské a koptské. Ústava zaručuje nezávislost soudů.⁹³ Soudci jsou jmenováni vládními dekrety.⁹⁴

Soudní moc v Egyptě se dělí na soudní rady, k nimž se řadí Nejvyšší soudní rada, která jakožto nezávislá soudní organizace, rozhoduje o administrativních sporech a disciplinárních řízeních a Státní rada, která se zabývá spory týkající se státu. Další součástí soudní moci jsou klasické soudní dvory, k nimž patří předběžné soudy v provinciích, na státní úrovni pak sedm odvolacích soudů, Smírčí soud a Nejvyšší ústavní soud, zřízený v roce 1969. Třetí kategorií soudů jsou soudní dvory se zvláštními pravomocemi, které zahrnují Soud pro politické strany, zřízený v roce 1977, vojenské soudy, které se za výjimečného stavu mohou na žádost prezidenta zabývat i jinými případy než právě vojenskými. Vojenští soudci jsou jmenováni ministrem vnitra na dvouleté období, tzn. že jsou téměř výlučně závislé na vládě. Dále existují Státní bezpečnostní soudy, k jejichž

⁹¹ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Seven, New Rulings, Chapter One, The Shoura Assembly, Article 203, 204

⁹² Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Seven, New Rulings, Chapter One, The Shoura Assembly, Article 195

⁹³ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Five, System of Government, Chapter Three, Executive Section IV, Chapter IV, The Judiciary Authority, Article 172, 173

⁹⁴ www.carnegieendowment.org/arabpoliticalsystems Baseline Information and Reforms – Egypt, p. 7

agendě patří případy porušení výjimečného stavu, proti jejich rozsudku není odvolání, schválit či odmítnout jej může pouze prezident.

Na jaře 2005 proběhlo v Káhiře a Alexandrii setkání více než čtyř tisíc soudců, kteří předběžně odmítli dohlížet na parlamentní a prezidentské volby konané ve stejném roce, dokud nebude zajištěna úplná nezávislost soudní moci. Kritizovali přitom i rozsah možností soudního dohledu nad parlamentními volbami v roce 2000, na jejichž kontrole se tehdy mohli poprvé podílet. Zároveň požadovali omezení vládních pravomocí týkajících se rozhodování o umístování soudců či určování soudcovských platů.⁹⁵ Navrhovali proto reformu, která by kontrolní pravomoci nad soudní mocí svěřovala radě s disciplinárními pravomocemi, volenou soudci, a s nezávislým rozpočtem na platy.

V únoru 2006 byly Nejvyšší soudní radou zbaveni imunity a následně vyslýcháni čtyři soudci, kteří obvinili soudce dohlížející na volby do Národního shromáždění na konci roku 2005 z falšování hlasovacích výsledků. Zároveň vyslýchání navrhovali, aby volební komise byly volené a nikoli jmenované a kritizovali laxní přístup vlády k vyšetřování obvinění z volebních podvodů a útoků na občany při volbách. Případ byl předán ministru spravedlnosti, který rozhodne o případném stíhání či disciplinárním řízení s těmito čtyřmi soudci.

⁹⁵ <http://www.fride.org/eng/Publications/publication.aspx?item=787>

4. Volební systém

Egyptský volební systém do dolní komory parlamentu je v porovnání s volebními systémy na Blízkém východě i v severní Africe výjimečný, a zároveň ne příliš stabilní systém. Od roku 1964 se v Egyptě vystřídal poměrný systém, kombinovaný systém poměrného hlasování a většinového hlasování ve 48 jednomandátových obvodech, a stále platný dvoukolový většinový systém s dvoumandátovými obvody.⁹⁶ Zvláštnost egyptského systému, spočívající v zastoupení lidu v parlamentu podle společenských tříd platí od 60. let stále.

4.1. Egypt

Volby do dolní komory parlamentu, Lidového shromáždění o 454 členech, se konají každých pět let. Egyptským specifikem je poměrné rozdělení křesel mezi dvě kategorie poslanců. Do jedné kategorie spadají poslanci zastupující dělníky a rolníky, do druhé kategorie pak všichni ostatní. Egyptské území se pro volby do Lidového shromáždění dělí do 222 dvoumandátových volebních obvodů. Volby jsou dvoukolové, kandidáti potřebují ke zvolení absolutní většinu odevzdaných platných hlasů.

V jednom volebním obvodě se o poslanecké křeslo může ucházet buď jeden kandidát, dva a nebo více kandidátů. V případě účasti dvou kandidátů, z nichž jeden je zástupcem dělníků a rolníků, potřebuje každý z obou kandidátů ke zvolení deset procent hlasů v daném obvodě registrovaných voličů. Je-li v jednom obvodě pouze jeden kandidát, potřebuje ke svému zvolení rovněž deset procent hlasů v daném obvodě registrovaných voličů. Následně se v tomto obvodě konají doplňující volby (druhé kolo), v nichž musí kandidovat zástupce dělníků a rolníků (pokud první zvolený spadal do druhé kategorie) či naopak. Jsou-li v jednom obvodě více než dva kandidáti, z nichž jeden zastupuje dělníky a rolníky, potřebuje zástupce dělníků a rolníků ke zvolení deset procent hlasů v daném obvodě registrovaných voličů, druhé křeslo získává kandidát z druhé kategorie, který v daném obvodě získal absolutní většinu hlasů. V případě, že žádný z druhé kategorie kandidátů nezíská absolutní většinu, rozhodují voliči mezi dvěma kandidáty s nejvyšším počtem odevzdaných hlasů.⁹⁷ Volební systém platný pro volby do Lidového shromáždění jednoznačně zvýhodňuje vládní stranu. Všechny kandidáty prověřuje Bezpečnostní úřad, který formálně potvrzuje jejich volitelnost.⁹⁸

⁹⁶ Ziad Majed (ed.): Building democracy in Egypt: Women's Political Participation, Political Party Life and Democratic Elections, The Arab NGO Network for Development 2005, p. 13

⁹⁷ Law 38 (1972), Article 17, in: Elections Handbook, <http://www.sis.gov.eg/>

⁹⁸ World encyclopedia of parliaments and legislatures, Congressional Quarterly, Washington D.C. 1998, p. 224

Na průběh voleb dohlíží Vysoká volební komise složená z jedenácti členů. Mezi ně patří ministr spravedlnosti, jako předseda komise, šest aktivních či penzionovaných soudců, tři aktivní soudci ve stejné pozici jako viceprezident Kasačního soudu vybraný Nejvyšší soudní radou, tři penzionovaní soudci bez stranické příslušnosti volení parlamentem, tři veřejné osoby bez stranické příslušnosti volené parlamentem a zástupce ministerstva vnitra.⁹⁹ Do pravomocí této komise spadá vytvoření pravidel pro úpravu volebních lístků (doplňky, aktualizace), udělování doporučení týkajících se pravidel pro ustavení volebních obvodů, vytvoření pravidel pro regulaci volební kampaně, stanovení pravidel pro průběh voleb, oznamování volebních výsledků a výsledků referend, a povinnost vyjádřit se k návrhům zákonů týkajících se voleb.¹⁰⁰ Zasedání volební komise je platné, pokud je přítomen předseda a alespoň sedm jejích členů. Komise rozhoduje většinou alespoň osmi hlasů.¹⁰¹

Hlasovací právo a povinnost má každý Egyptan, který nejpozději v den voleb dosáhl 18 let s výjimkou důstojníků, členů policejního sboru a ozbrojených sil, pro které tato povinnost po dobu jejich služby neplatí.¹⁰² Vězňům, lidem ve vyšetřovací vazbě a obviněným z trestného činu není dovoleno ve volbách hlasovat. Naturalizovaní Egyptané získávají volební právo až po pěti letech od nabytí státního občanství.¹⁰³

Všichni voliči jsou povinni se každý rok sami registrovat v době od 1. listopadu do 31. ledna následujícího roku (s výjimkou voličů narozených v roce 1982 a později, ti jsou registrováni automaticky). V únoru jsou registrační listiny zveřejňovány. Občan může nechat pořídit kopii voličských listin. Pokud prezident vyhlásí referendum či všeobecné volby, nesmí být ve voličských listinách prováděny již žádné změny. Pokud dojde k vyhlášení voleb v průběhu registračního období, začíná nová tříměsíční doba pro registraci dnem následujícím vyhlášení volebních výsledků.¹⁰⁴

O křeslo poslance se může ucházet egyptský občan, jehož otec je rovněž egyptské národnosti. Kandidát musí být starší 30 let, gramotný, registrovaný ve voličské listině a mít splněnu povinnou vojenskou službu. Kandidaturu nelze podat v případě, že byl dotyčný v minulosti z Národního nebo Poradního shromáždění vyloučen. Kandidátem za rolníky se může stát občan, jehož jediným zaměstnáním a zdrojem obživy je zemědělství, žije v rurální

⁹⁹ Law 173 (2005), Article 1, Adding „Chapter 1(Repeated)“, Article 3 (Repeated) to Law 73 (1956), in: Elections Handbook, <http://www.sis.gov.eg/>

¹⁰⁰ Law 173 (2005), Article 1, Adding „Chapter 1(Repeated)“, Article 3 (Repeated) (c) to Law 73 (1956), in: Elections Handbook, <http://www.sis.gov.eg/>

¹⁰¹ Law 173 (2005), Article 1, Adding „Chapter 1(Repeated)“, Article 3 (Repeated) (b) to Law 73 (1956), in: Elections Handbook, <http://www.sis.gov.eg/>

¹⁰² Law 73 (1956), Article 1, in: Elections Handbook, <http://www.sis.gov.eg/>

¹⁰³ Law 73 (1956), Article 4, in: Elections Handbook, <http://www.sis.gov.eg/>

¹⁰⁴ Law 73 (1956), Article 10, in: Elections Handbook, <http://www.sis.gov.eg/>

oblasti a jeho majetek nepřesahuje deset fedánů.¹⁰⁵ Kandidátem za dělníky se může stát občan, který vykonává manuální či intelektuální práci v zemědělství, průmyslu či veřejném sektoru, nesmí být členem profesních odborů, jehož členové jsou držiteli univerzitních titulů, nesmí být registrován v obchodním rejstříku a (ani v minulosti) sám být držitelem univerzitního titulu.¹⁰⁶ Období pro registraci kandidátů určuje ministerstvo vnitra. Registraci kandidátů v každém guvernérátu kontroluje speciální komise, složená ze dvou soudců a jednoho zástupce ministerstva vnitra.¹⁰⁷ Konečná podoba kandidátních listin musí být vyvěšena po dobu minimálně pěti dnů a zveřejněna ve dvou nejčtenějších denících po dobu dvou dnů. Ve volební kampani platí zákaz používání náboženských sloganů. Kampaň nesmí být financována z příspěvků ze zahraničí, od jednotlivců, cizích či mezinárodních entit.¹⁰⁸ Volby se konají ve třech fázích, mezi jednotlivými fázemi je jedenáctidenní odstup. V každém volebním obvodu na hlasování dohlíží Generální výbor, do kterého může každý kandidát vyslat svého zástupce, aby byla zajištěny zájmy kandidáta.¹⁰⁹

Pro zajištění regulérnosti voleb volič po odevzdání hlasovacího lístku předsedovi volební komise, který jej vhodí do volební urny, otiskne prst v inkoustu, který nelze smýt následujících 24 hodin. Při sčítání hlasů volební komisí mohou být přítomni zástupci jednotlivých kandidátů, aby se ujistili o transparentnosti a poctivosti při sčítání.

Generální výbor stanovuje prostor pro prezentaci jednotlivých stran ve veřejných médiích, sdružených v Egyptské rozhlasové a televizní unii, která se ke kampani musí stavět neutrálně a všem kandidátům poskytovat stejný prostor. Veškeré rozhlasové i televizní debaty jsou předtáčeny a do programu zařazovány v předem určeném čase.¹¹⁰ Placená kampaň musí nejprve projít kontrolou speciální komise. Na Rozhlasovou a televizní unii během volební kampaně dohlíží zvláštní výbor, vytvořený Generálním výborem. V čele tohoto zvláštního výboru stojí předseda Generálního výboru, jejími členy je pět nezávislých odborníků, dva členové představenstva Rozhlasové a televizní unie, jeden zástupce za každou kandidující stranu a tři zástupci organizací pro občanskou společnost a lidská práva. Kvórum pro hlasování této komise je většina jejích členů. Uplyne-li jedna hodina od sjednané doby schůze, snižuje se kvórum na alespoň pět členů. Komise rozhoduje prostou většinou hlasů, v případě nerozhodného hlasování rozhoduje hlas předsedy.¹¹¹

¹⁰⁵ Law 38 (1972), Article 2, in: Elections Handbook, <http://www.sis.gov.eg/>

¹⁰⁶ Law 38 (1972), Article 2, in: Elections Handbook, <http://www.sis.gov.eg/>

¹⁰⁷ Elections Handbook, p. 15, <http://www.sis.gov.eg/>

¹⁰⁸ Elections Handbook, p. 18, <http://www.sis.gov.eg/>

¹⁰⁹ Elections Handbook, p. 19, <http://www.sis.gov.eg/>

¹¹⁰ Elections Handbook, p. 27, <http://www.sis.gov.eg/>

¹¹¹ Elections Handbook, p. 32, <http://www.sis.gov.eg/>

4.2. Komparace volebních systémů vybraných zemí regionu

Pro demonstraci specifčnosti egyptského systému lze použít srovnání s volebními systémy vybraných zemí tohoto regionu. Hledáme-li zemi, která se svým politickým systémem a vnitropolitickou situací podobá egyptskému případu, lze za vhodný subjekt považovat Tunisko. Zaměříme-li se na odlišnost porovnávaných volebních systémů, je pro tento účel možné použít volební systém uplatňovaný v Jordánsku. Egypt, Tunisko a Jordánsko spojuje problematika islámských radikálů, kterou vlády v Egyptě a Tunisku řeší zaváděním represivních opatření proti těmto skupinám a jejich příznivcům, při volbách využívají metod zastrašování, manipulují s voličskými listinami a výsledky hlasování. Svoje postupy obhajují snahou o zachování stability a demokracie v zemi, a považují se za legitimní zástupce svého lidu. Jordánsko, které v minulosti k této problematice přistupovalo podobně jako dnes Egypt a Tunisko, je příkladem pokojného zařazení islamistické strany do stávajícího systému a zpochybňuje proto nutnost použití zmiňovaných nedemokratických nástrojů ve volbách.

Komparace volebních systémů vyžaduje i stručný náhled na samotné politické systémy srovnávaných států.

4.2.1. Tunisko

Tunisko je od vyhlášení nezávislosti na Francii v roce 1956, stejně jako Egypt, prezidentskou republikou, kde prezident disponuje širokými pravomocemi. Jmenuje a řídí vládu, jmenuje guvernéry 23 tuniských provincií, navrhuje zákony. Vláda se zodpovídá prezidentovi a nikoli parlamentu. Zákonodárná moc patří podle dodatku k ústavě z roku 2002 dvěma komorám parlamentu, druhá komora však zasedla poprvé k jednání až v srpnu 2005.¹¹²

Dolní komora parlamentu, Poslanecká sněmovna, má 189 členů volených na pět let. Na místo egyptského rozdělení poslanců do dvou skupin, běžných poslanců a poslanců za dělníky a zemědělce, rozlišuje tuniský systém úspěšné a neúspěšné politické strany. V tuniském parlamentu je 152 poslanců voleno podle stranických kandidátek prostou většinou ve 25 vícemandátových obvodech s jedním poslancem na 52 000 obyvatel. Vítězná kandidátka obsazuje všechny mandáty v obvodě.¹¹³ 37 křesel ve Sněmovně je rozděleno proporcčně mezi neúspěšné strany, aby byla zajištěna místa pro opozici.¹¹⁴ Aktivní hlasovací právo mají v Tunisku občané, kteří dosáhli věku 20 let. Stejně jako v Egyptě, musejí mít občanství země alespoň pět let. Právo být volen mají občané starší 23 let. Neexistuje zde

¹¹² www.carnegieendowment.org, Arab Political Systems: Baseline Information and Reform – Tunisia, p. 3

¹¹³ <http://www.medeia.be/index.html?page=0&lang=en&doc=199>

¹¹⁴ http://www.ipu.org/parline-e/reports/2321_B.htm Interparliamentary Union

volební povinnost. Na rozdíl od egyptských úředníků, tunišťi nemohou kandidovat do parlamentu.

Poslanecká sněmovna je v Tunisku velice slabá. Může sice iniciovat zákony, ve skutečnosti se tohoto práva vzdává a ve většině případů pouze schvaluje zákony navržené prezidentem, který i v této zemi předsedá vládní straně, jež disponuje nadpoloviční většinou hlasů v dolní komoře. Významnou pravomocí sněmovny je možnost vyslovení nedůvěry vládě dvoutřetinovou většinou členů.¹¹⁵

Poradní shromáždění, horní komora parlamentu, je voleno na šest let, přičemž každé tři roky dochází k výměně poloviny jeho členů. Počet členů Poradního shromáždění nesmí přesáhnout 126, tj. počet dvou třetin křesel v dolní komoře. Třetina křesel patří zástupcům regionů, kteří jsou voleni nepřímo kolegiem volitelů složeným ze zástupců městských rad, třetina je volena na národní úrovni odborovými organizacemi a profesními sdruženími a zbylou třetinu jmenuje prezident. Zde lze konstatovat výraznou odlišnost od složení egyptské horní komory, jejíž volení členové nerepresentují ani regiony, ani odborová a profesní sdružení. Volební systém téměř kopíruje způsob volby do dolní komory s tím rozdílem, že v horní komoře je větší část členů jmenována do funkce prezidentem. Poměr jmenovaných členů v horních komorách obou zemí je stejný.

Tuniská horní komora je nyní složena ze 112 členů, z nichž 71 bylo zvoleno a 41 jmenováno. Horní komora má pouze konzultativní funkci, nemá právo navrhnout zákony.¹¹⁶

Tuniské i egyptské volby jsou významně ovlivňovány zásahy vlády. Politické strany nemají stejný prostor pro svojí prezentaci v předvolební kampani. Nelze hovořit o nezávislosti tisku a soudů.

4.2.2. Jordánsko

Jordánské hášimovské království je dědičnou monarchií s parlamentní vládou. Hlavou státu je od roku 1999 král Abdullah II. Královské pravomoci zahrnují jmenování premiéra, členy a prezidenta Senátu, svolávání schůzí Sněmovny reprezentantů a odložení voleb do Sněmovny reprezentantů. Král může odvolat premiéra a rozpustit vládu dle svého uvážení. Od roku 1999 se vystřídalo jedenáct vládních kabinetů. Král potvrzuje a vyhlašuje zákony. Může vyhlásit stanné právo.

Vláda je jmenována premiérem po schválení králem, zodpovídá se Sněmovně reprezentantů. Vláda navrhuje zákony a předává je k projednání parlamentu. Může vydávat provizorní zákony se schválením krále, když parlament nezasedá nebo je rozpuštěn.

¹¹⁵ www.carnegieendowment.org, Arab Political Systems: Baseline Information and Reform – Tunisia, p. 4

¹¹⁶ www.carnegieendowment.org, Arab Political Systems: Baseline Information and Reform – Tunisia, p. 5

Egyptský parlament se sice za dob království skládal ze dvou komor, ale republikánská ústava zřizovala jen jednokomorové Národní shromáždění. Všechny tři státy měly tedy několik desetiletí po jejich vzniku pouze jednokomorové parlamenty, na horní a dolní komoru se v Egyptě a Jordánsku rozdělily v roce 1980, tuniské Poradní shromáždění zasedlo poprvé až v roce 2005. Jordánská Sněmovna reprezentantů, dolní komora parlamentu, má zákonodárnou moc, ale nemůže iniciovat zákony. Může však hlasovat o důvěře vládě. Sněmovna reprezentantů je složena ze 110 poslanců, kteří většinou nejsou členy žádné politické strany. Jsou voleni na základě rodových vazeb, s výjimkou Fronty islámské akce. V roce 1957 byly zakázány všechny politické strany a nekonaly se parlamentní volby. Situace se změnila v roce 1989, kdy byly volby opět zavedeny. Stále však platil zákaz politických stran, a proto se o křesla v parlamentu ucházeli pouze nezávislí kandidáti. Zákon o politických stranách byl vyhlášen až v roce 1992. Pozůstatkem voleb bez politických stran je již zmiňovaný minimální počet politických stran ve Sněmovně.¹¹⁷ Sněmovna notáblů (Senát) je složena z 55 členů, většinou bývalých ministrů, bývalých členů Sněmovny reprezentantů, diplomatů či penzionovaných generálů, jmenovaných králem na čtyři roky. Jordánská horní sněmovna se tedy oproti oběma dalším zkoumaným zemím výrazně liší svým složením a způsobem výběru jejích členů. Král může Senát navíc kdykoli rozpustit. Pravomocí libovolně rozpustit horní sněmovnu nedisponuje ani egyptský, ani tuniský prezident. Jordánský Senát má zákonodárnou iniciativu, skupina deseti senátorů může podat návrh zákona.

Podle jordánského volebního systému jsou 104 poslanci voleni na čtyři roky ve dvaceti čtyřmandátových obvodech. Od roku 2003 obsazují šest křesel ženy, které získaly nejvyšší počet hlasů, i když neuspěly ve svých obvodech. Dvanáct křesel z celkového počtu je rezervováno pro křesťany a dvanáct pro Čerkesy.¹¹⁸ Členové těchto komunit bojují o jim určená křesla mezi sebou.¹¹⁹ S vyhraženými místy pro ženy ani menšiny se v egyptském parlamentu nesetkáme, v tuniském parlamentu lze považovat za vyhrazená místa 37 křesel pro neúspěšné strany.

Vzhledem k tomu, že o křesla v parlamentu soutěží převážně nezávislí kandidáti, nelze konstatovat zvýhodnění či diskriminaci kandidujících subjektů volebním systémem, jak tomu je u egyptského volebního systému. V jordánských volbách hrají klíčovou roli jednotlivci a jejich rodová příslušnost. Právo volit mají jordánští občané starší 18 let. Poslancem může být zvolen Jordánek, který dosáhl věku 30 let, nezastává veřejný úřad a

¹¹⁷ Grootegoed, E. <http://www.europeanforum.net/country/jordan> European forum for Democracy and Solidarity

¹¹⁸ http://www.ipu.org/parline-e/reports/2163_B.htm Interparliamentary Union

¹¹⁹ www.carnegieendowment.org, Arab Political Systems: Baseline Information and Reform – Jordan, p. 5

není pokrevním příbuzným královské rodiny. V porovnání s Tuniskem a Egyptem je tedy pasivní volební právo podmíněno zvláště vysokým věkem.

Parlament může v Jordánsku přehlasovat veto krále dvěmi třetinami hlasů v obou komorách. Pokud je parlament rozpuštěn, vládne král pomocí dekretů. V roce 2001 Abdulláh rozpustil parlament a odložil volby. Až do června 2003 vládl pomocí provizorních zákonů.

Nedemokratické praktiky, jež doprovázejí volby v Egyptě a Tunisku, se v Jordánsku již nevyskytují, což lze zdůvodnit především skutečností, že Islámská fronta akce, jakožto islamistická strana, je legální politickou stranou, která se účastní voleb a v současné době je opoziční stranou, disponující třiceti hlasy ve Sněmovně reprezentantů.

5. Stav demokracie v Egyptě

Po seznámení s institucionálním základem a praktickými projevy egyptského politického systému se nabízí prostor pro otázku, do jaké míry lze považovat tuto zemi za demokratickou a zda je vůbec možné, aby tato islámská země přijala veškeré zásady liberální demokracie. Pro posouzení demokratičnosti systému lze použít kritéria, která definoval přední americký politolog Robert A. Dahl. Moderní demokratická zřízení, která splňují všechna jím jmenovaná kritéria nazval tzv. polyarchiemi.¹²⁰ Na druhou otázku, tedy na slučitelnost demokracie a islámu, se snažila odpovědět již řada odborníků, avšak jednotlivé teze se ve svých závěrech velice liší a nelze s jistotou říct, která z nich je ta správná.

5.1. Demokratičnost egyptského systému

Politický systém může být podle Dahla označen za polyarchii, když splňuje sedm kritérií: „*volení vládní úředníci, jimž je ústavně svěřena kontrola vládního rozhodování o politice, svobodné a spravedlivé volby, ve kterých jsou pravidelně vybírání vládní úředníci, všeobecné volební právo, které přísluší prakticky všem dospělým, právo být volen, svoboda projevu, jež zahrnuje možnost vyjádření se k široce definovaným politickým záležitostem, včetně kritiky úředníků, alternativní informace, jejichž zdroje existují a jsou chráněny zákonem a svoboda sdružování, kterou se rozumí možnost občanů vytvářet relativně nezávislá sdružení nebo organizace pro dosažení různých práv.*“¹²¹ Za osmé kritérium demokratického systému se považuje dělba moci mezi exekutivu, legislativu a jurisdikci, které se kontrolují pomocí systému *checks and balances*.¹²²

5.1.1. Volení úředníci

V Egyptě je ve volbách vybírán prezident a členové parlamentu. Nevolenou součástí exekutivy je vláda, která je, jak bylo výše řečeno, jmenována prezidentem. Parlament tedy vládu neschvaluje, ale může navrhnout odvolání jednotlivých členů či vyslovit nedůvěru vládě jako celku, k čemuž je potřeba většinu hlasů všech členů parlamentu. Vzhledem k tomu, že vládní Národní demokratická strana obsazuje v každém parlamentu přibližně dvě třetiny křesel, je v podstatě nemožné vyslovit vládě nedůvěru.

Za velký pokrok považují odborníci změnu ve způsobu volby prezidenta. Na nátlak Spojených států je od roku 2005 prezident vybírán lidem přímo v soutěživých volbách.

¹²⁰ Dahl, R.: Demokracie a její kritici, Victoria Publishing, Praha 1995, str. 200

¹²¹ Dahl, R.: Demokracie a její kritici, Victoria Publishing, Praha 1995, str. 202

¹²² Jakob-Szidzek, I.: Transformationsprozesse in der arabischen Welt. Fallbeispiel Ägypten, S. 107

Jelikož o zásadních politických krocích v Egyptě rozhoduje prezident, lze podmínku volených úředníků považovat za splněnou.¹²³

5.1.2. Svobodné a spravedlivé volby

Od poloviny roku 1976 se v Egyptě pravidelně konají parlamentní volby, poslední volby do Lidového shromáždění proběhly na konci roku 2005. V dubnu roku 2006 však Lidové shromáždění schválilo návrh prezidenta na odklad voleb do místních lidových rad, neboť se vláda obává oslabení svých pozic v provinciích, ve kterých se očekává velká podpora zástupců Muslimského bratrstva.

Podle nezávislých pozorovatelů nelze volby v Egyptě považovat za regulérní. Voliči jsou zastrašováni, dochází k manipulacím s voličskými listinami a k hlasovacím podvodům. Dvoje po sobě konané volby do Lidového shromáždění (1990 a 1995) soud prohlásil za neplatné z důvodů omezené možnosti účasti nezávislých kandidátů. V roce 2000 byly k dohledu nad volbami poprvé přizváni soudci. Podle výpovědí několika z nich však byly i přes jejich dohled volby zmanipulovány. Pro volby v roce 2005 byla sestavena speciální volební komise, která měla volby připravit, dohlížet na jejich průběh a na sčítání hlasů. I přesto se předpokládá, že opět došlo k masivním podvodům a manipulacím. V průběhu voleb, ve druhém a především ve třetím kole, docházelo k ovlivňování, zastrašování a dokonce k násilným útokům bezpečnostních sil na příznivce Muslimského bratrstva. V některých hlasovacích místnostech ozbrojené síly použily ke střelbě gumové projektily a ostré střelivo. Nárůst útoků policie během druhého a třetího kola pozorovatelé vysvětlují vysokými zisky hlasů Muslimského bratrstva v prvním kole voleb.¹²⁴ Podle údajů organizace Human Rights Watch bylo při volbách zatčeno přes 1 600 politických aktivistů.¹²⁵ V Egyptě tedy lze hovořit o pravidelnosti voleb, jejich regulérnosti však ještě dosaženo nebylo. Za krok správným směrem lze považovat zavedení soudního dohledu nad jejich průběhem. Na tomto místě je ale nutné připomenout fakt, že soudci jsou jmenováni vládními dekrety.

5.1.3. Všeobecné volební právo

Aktivní volební právo mají všichni Egyptčané a Egyptčanky, kteří dosáhli 18 let. Jak již bylo výše řečeno, aby se lidé mohli zúčastnit hlasování, musí se ještě předem zaregistrovat ve voličských listinách. Do roku 2001 si bylo možné zvolit místo hlasování a

¹²³ Jakob-Szidzek, I.: Transformationsprozesse in der arabischen Welt. Fallbeispiel Ägypten, S. 108

¹²⁴ Koekenbier Pieter, Egypt Update, <http://www.europeanforum.net/country/egypt#4> – European forum for Democracy and Solidarity

¹²⁵ <http://hrw.org/english/docs/2005/12/02/egypt12141.htm> Human Rights Watch

tedy i místo registrace, kterým mohlo být místo narození, trvalé bydliště či místo zaměstnání. „*Tento systém přímo vybízel k podvodům v hlasování. Z tohoto důvodu byl zaveden elektronický systém registrace, který voliče zaznamenává do listin podle čísel osobních průkazů.*“¹²⁶

Negativním fenoménem, který doprovázel zatím všechny egyptské volby, je ovlivňování a zastrašování příznivců Muslimského bratrstva, kteří mnohdy nejsou k volbám ani připuštěni. Lze tedy konstatovat, že volební právo neplatí pro všechny obyvatele Egypta rovnocenně a toto kritérium tedy není stoprocentně splněno.

5.1.4. Právo být volen

Pasivním volebním právem teoreticky disponují všichni egyptští občané, jejichž otec je Egyptan, dosáhli věku 30 let (pro prezidentské volby 40 let) a jsou bezúhonní. V praxi je ale možnost kandidovat významně omezena především regulací existence politických stran, za kterou zodpovídá Komise pro politické strany, jež je podřízena dolní komoře parlamentu a podléhá kontrole vládní strany. Zástupcům Muslimského bratrstva režim umožňuje kandidovat jako nezávislým.

Možnost zvolení je velice omezena také samotným volebním systémem, který nahrává velkým a populárním stranám. Pro malé strany je zisk absolutní většiny hlasů ve dvoumandátových obvodech většinou nereálný. Nově zavedený volební systém pro prezidentské volby je sice označován za soutěživý, ale kandidáti musí splňovat velice přísná kritéria, která opět favorizují velké a známé strany. „*V posledních prezidentských volbách byla ustavena speciální komise, která vybírala kandidáty do prezidentského úřadu, dohlížela na průběh voleb a sčítání hlasů. Tato komise odmítla nominace 29 potenciálních kandidátů.*“¹²⁷ Z uvedeného vyplývá, že ani pasivní volební právo v Egyptě není rovné a všeobecné, neboť jeho omezení značně překračují míru obvyklou v demokratických státech.

5.1.5. Svoboda projevu

Svoboda projevu je garantována egyptskou ústavou. Tisku je věnována celá jedna kapitola ústavního textu, ve které se mj. hovoří o zaručení svobody a nezávislosti tisku a zákazu cenzury. Veřejné i soukromé instituce, stejně jako politické strany mohou vydávat svoje vlastní tiskoviny.¹²⁸ Žurnalisti nemohou být kontrolováni jakoukoli autoritou ani zákonem. Článek 211 Ústavy vytváří Nejvyšší tiskovou radu, která dohlíží nad nezávislostí

¹²⁶ Jakob-Szidzek, I.: Transformationsprozesse in der arabischen Welt. Fallbeispiel Ägypten, S. 110

¹²⁷ Koekenbier Pieter, Egypt Update, <http://www.europeanforum.net/country/egypt/#4> – European forum for Democracy and Solidarity

¹²⁸ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Seven, New Rulings, Chapter II The Press, Article 206 - 210

tisku a dodržování podstaty národní jednoty a sociálního smíru.¹²⁹ To však v realitě znamená, že žurnalisti nesmějí znevažovat základní principy egyptské společnosti a jsou povinni psát v národním zájmu, jinými slovy řečeno, nesmí kritizovat vládu. Proto také zmiňovaný „dohled tiskové rady nad nezávislostí tisku“ ve skutečnosti představuje povinnost registrace nových tiskovin radou, v níž dominují zástupci Poradního shromáždění.¹³⁰

Realita se tedy od nastavení proklamovaných v Ústavě velice liší. Vzhledem k tomu, že v zemi od roku 1981 navíc platí výjimečný stav, vláda se Ústavou vůbec řídit nemusí, což v praxi znamená, že je zavedena cenzura a režim může zakázat či zlikvidovat nepohodlné tiskoviny. V roce 1996 byl vydán tiskový zákon, který označil pomluvu za trestný čin. Prezident Mubarak v roce 2004 přislíbil jeho zrušení, avšak doposud jsou podle něj novináři souzeni a mnoho z nich si za jeho porušení odpykává trest ve vězení.

Svoboda projevu v Egyptě tedy jednoznačně zaručena není.

5.1.6. Alternativní informace

Pro novináře je dle zákona zajištěn přístup ke všem informacím. Nikdo novinářům nesmí bránit při obstarávání jakýchkoli informací. Zaměříme-li se však na přístup všech občanů k alternativním informacím, setkáme se se značným omezením. Kromě již zmiňované cenzury domácího tisku, je cenzurován i zahraniční tisk, kontrole podléhá rozhlasové a televizní vysílání. V souvislosti s předvolební kampaní také dochází k porušování nezávislosti rádií a televize. Zákon sice stanovuje stejný prostor pro prezentaci každé politické strany, státní média však jednoznačně upřednostňují vládní NDP. Předvolební spoty a diskuse jsou předtáčeny a vysílány v předem určeném čase a dá se tedy předpokládat, že podléhají cenzuře. Omezení se překvapivě netýkají přístupu na Internet.¹³¹ Internetový přístup byl již na počátku 90. let zřízen na univerzitní půdě, do roku 1999 mělo internetové připojení více než 300 tisíc Egyptanů, v listopadu 2003 to byly již 2,5 milióny uživatelů.¹³² I přes vládní proklamace svobodného přístupu k informacím jsou některé webové stránky blokovány. Patří mezi ně stránky Muslimského bratrstva a stránky organizací pro ochranu lidských práv.¹³³

I když se situace zlepšila díky možnosti přístupu na Internet, kritérium svobodného přístupu k alternativním informacím splněno není.

¹²⁹ Constitution of the Arab Republic of Egypt, Part Seven, New Rulings, Chapter II The Press, Article 211

¹³⁰ Jakob-Szidzek, I.: Transformationsprozesse in der arabischen Welt. Fallbeispiel Ägypten, S. 113

¹³¹ http://hrw.org/reports/2005/mena1105/4.htm#_Toc119125703 Human Rights Watch Publications

¹³² http://www.mcit.gov.eg/Egy_vis_infosoc_1_4.asp Egypt's Information Society

¹³³ http://hrw.org/reports/2005/mena1105/4.htm#_Toc119125703 Human Rights Watch Publications

5.1.7. Svoboda sdružování

Autonomie sdružování je v Egyptě omezena zákonem, který zapovídá vytváření organizací, „jež odporují společenskému pořádku, tajných organizací a organizací s vojenským podtextem“.¹³⁴ Ústavou garantovaná svoboda sdružování je však omezena především pro politické strany a nevládní organizace. Nové politické strany schvaluje Komise pro politické strany, která se skládá z předsedy Poradního shromáždění, Prezidenta Lidového shromáždění, ministra vnitra, ministra spravedlnosti, státního ministra pro otázky Lidového shromáždění a třech bývalých předsedů soudů, jmenovaných prezidentským dekretem. „Nejedná se tedy o nezávislou komisi, ale o součást exekutivy.“¹³⁵ Podmínku dostatečné programové odlišnosti od již existujících stran, mohou stávající strany velmi snadno zneužít, když doplní svůj program o body navrhované novou stranou. V roce 2004 tak komise třikrát odmítla registrovat Stranu zítřka, protože se její program překrýval se stranou Nový Wafd. Komise kromě schvalování nových politických stran kontroluje chování stran již existujících. Pokud se některá strana příliš často vyjadřuje kriticky vůči vládě, může být její činnost až do vyjasnění případu pozastavena.¹³⁶

Osud nevládních organizací i přes jejich podstatu ovlivňuje vláda, která je může obvinít z aktivit, které přísluší politickým stranám a z těchto důvodů navrhnout jejich trestní stíhání.

Lze tedy konstatovat, že autonomie sdružování je významně ovlivňována exekutivou a toto kritérium egyptský politický systém nespĺňuje.

5.2. Demokracie a islám

Po seznámení se současným stavem politického systému v Egyptě nezbyvá než konstatovat, že se jedná o autoritářský režim, který zcela zásadně omezuje svobodu a práva jednotlivců. Otázkou však je, zda islámská společnost může fungovat podle západních představ a stát se tzv. liberální demokracií. Nejsou západní snahy o zavedení liberální demokracie v arabských zemích marné?

Historie ukázala, že inspirace západními vzory a spolupráce s moderními státy přinesla blízkovýchodním zemím novou a urychlenou globalizaci, vedoucí k rozložení tradiční společnosti modernitou, přičemž v ní ale chybí liberální společenské prostředí, které by mělo být součástí modernizace.¹³⁷ Odborníci však také upozorňují na nedostatek poptávky po demokracii v této oblasti, protože se jedná buď o chudé země, kde je

¹³⁴ Jakob-Szidzek, I.: Transformationsprozesse in der arabischen Welt. Fallbeispiel Ägypten, S. 114

¹³⁵ Jakob-Szidzek, I.: Transformationsprozesse in der arabischen Welt. Fallbeispiel Ägypten, S. 116

¹³⁶ Jakob-Szidzek, I.: Transformationsprozesse in der arabischen Welt. Fallbeispiel Ägypten, S. 116

¹³⁷ Zakaría, F.: Budoucnost svobody, Academia, Praha 2004, str. 173

obyvatelstvo obětí hromadných represí a demokratizace je prakticky vyloučená, nebo o země bohaté, kde, zjednodušeně řečeno, demokracii není potřeba. Kromě toho v těchto zemích vládne hromadná korupce. Egypt můžeme zařadit do skupiny tzv. rentiérských států, které dávají vládám téměř neomezený prostor pro rozhodování, neboť se svým daně neplatícím občanům skoro z ničeho nemusí zodpovídat.¹³⁸ Bohaté státy tak nejsou nucené podřizovat se západním výzvám ani ekonomicky, ani politicky.

Někteří odborníci hovoří o naprosté neslučitelnosti demokracie s islámem: „*Myšlenka reprezentace, voleb, všeobecného volebního práva, politických institucí regulovaných zákony, které by ustanovilo parlamentní shromáždění, a zároveň myšlenka, že na dodržování těchto zákonů dohlíží nezávislé soudnictví, představa světského státu... to všechno je muslimské politické tradici hluboce cizí.*“¹³⁹ Často se hovoří o příliš silném tlaku, který vyvíjí Západ na arabský svět v záležitosti uspořádání svobodných voleb v co nejkratším časovém horizontu. Přednější se zdá být zajištění funkčnosti liberálních ústavních institucí, svobody tisku či spolčování. „*Západ by se měl vyvarovat podpory autoritářských režimů a nepřiměřeného naléhání na rychlost reform tam, kde vlády prokazují dobrou vůli.*“¹⁴⁰

Jako problematická se v konečném efektu jeví i záležitost sekularizace, často považovaná za základní předpoklad přechodu k liberálně demokratické společnosti. Přední český odborník na problematiku islámu, Luboš Kropáček, upozorňuje na okolnosti, za kterých je odluka státu a církve prováděna. Na Západě s ní spojujeme šíření demokratických hodnot, avšak na Blízkém východě sekularizaci zavádějí diktátorské režimy, které naopak lidská práva potlačují.¹⁴¹ O islámu se však někdy hovoří jako o moderním náboženství, které je postupem času schopné přizpůsobit se modernitě – Egypt by toho měl být příkladem.

Zásadně proti takovému posunu moderním směrem se staví islámští fundamentalisté, vycházející z ortodoxního konceptu islámu, který proti sobě staví islámskou „ummu“ (obec věřících, později stát) a „dár al-harb“ (dům války). „Umma“ představuje islámské státy, „dár al-harb“ označuje nepřátelský prostor jinak smýšlejících lidí, který by měl být předmětem šíření víry. Fundamentalisté mj. prosazují centrálně řízený stát s dvojjediným nábožensko-světským vladařem v čele.¹⁴² Tvrdí, že pouze zprostředkující autorita mezi Bohem a zemí dokáže nejlépe řešit lidské záležitosti. Nebezpečí fundamentalistů spočívá

¹³⁸ Zakaría, F.: Budoucnost svobody, Academia, Praha 2004, str. 171

¹³⁹ Kedourie, E.: Democracy and Arab Political Culture, Washington Institute for Near East Studies, 1992, in Zakaría, F.: Budoucnost svobody, Academia, Praha 2004, str. 152

¹⁴⁰ Lewis, B.: Islam and the West, Oxford UP, New York 1993, in: Kropáček, L.: Islám a Západ, Vyšehrad, Praha 2002, str. 91

¹⁴¹ Kropáček, Blízký východ na přelomu tisíciletí, Vyšehrad, Praha 1999, str. 20

¹⁴² Mendel, M.: Islámská výzva, Atlantis, Brno 1994, str. 73

v jejich rostoucím počtu. Přízeň získávají náboem mladých mužů, jejichž přirozenou touhu po aktivní účasti na veřejném dění se egyptská vláda snaží omezit na minimum.

Muslimské bratrstvo, které je již více než půl století oficiálně zakázáno, se však prohlašuje za umírněné hnutí, které svoje programové cíle chce dosáhnout demokratickou cestou. Postoje Muslimského bratrstva k demokracii se shodují s názorem většiny klasiků islamismu, kteří „*ideje demokracie většinou přijali, s upozorněním na potřebné úpravy v islámském duchu*“¹⁴³, ke kterým patří především princip porad – tzv. šúrá (v Egyptě se takto nazývá Senát, resp. Poradní shromáždění). V koránu je princip šúrá popsán slovy: „(Bůh chválí ty, kdo...) ... *Pánu svému odpovídají a modlitby své dodržují a záležitosti své na základě porady mezi sebou vyřizují a z toho, co jsme jim ušetřili, rozdávají...*(43:38)“.¹⁴⁴ Volební výsledky Bratrstva dokazují, že principy, za které bojují, mají ve společnosti významnou podporu. Nebýt volebních manipulací, bylo by s největší pravděpodobností velmi silnou opoziční stranou. Praxe potvrzuje, že umírnění islamisté se mohou úspěšně zapojit do stávajícího systému, jako tomu je v Jordánsku a Maroku.¹⁴⁵ Nicméně je nezbytné si připomenout, že demokratičnost Muslimského bratrstva je zpochybněna jeho postojem ke koptské menšině a postavení žen ve společnosti.

Muslimské bratrstvo je trnem v oku vládnoucí elitě, která obavami z radikalizace islamistických hnutí odůvodňuje zachovávání rozsáhlého systému kontrol a restrikcí. Hlasovací podvody skryté pod roušku tzv. nezávislých komisí, údajná nezávislost soudců, kteří jsou jmenováni vládními dekrety, garantovaná svoboda tisku, která je omezena zákonem a platností výjimečného stavu, soutěživé volby, o jejichž účastnících rozhoduje komise složená z členů exekutivy, a další opatření, mají podle vlády zamezit nežádoucímu islamistickému vlivu na společnost a zajistit bezpečnost egyptských občanů před teroristickými útoky islamistických radikálů. Ze západní perspektivy však představují především zásadní omezení pro úspěšný rozvoj demokratického systému.

Egyptský politický systém se nachází v paradoxní situaci. Na jedné straně stojí autoritativní vláda, která o sobě prohlašuje, že je demokratická a svým autoritativním zákazem znemožňuje existenci islamistické hrozby ztělesněné Muslimským bratrstvem, které o sobě naopak tvrdí, že chce demokratickou cestou získat podíl na politickém rozhodování v zemi. Islamistické nebezpečí proto můžeme chápat jako zástěrku pro mnohem pragmatičtější motiv zachování veškerých tzv. ochranných opatření, kterým je prosté setrvání nynější vlády u moci.¹⁴⁶ Skutečnost, že Národní demokratická strana je

¹⁴³ Kropáček, L.: *Islám a Západ*, Vyšehrad, Praha 2002, str. 93

¹⁴⁴ Korán, in: Kropáček, L.: *Islám a Západ*, Vyšehrad, Praha 2002, str. 93

¹⁴⁵ *Democracy in the Arab World, Challenges, Achievements and Prospects*, p. 4

¹⁴⁶ Nathan Brown, Amr Hamzawy, Marina S.: *Islamist movements and democratic process in the Arab World: Exploring the grey zones*. Number 67, March 2006, Carnegie Papers, Middle East Series, p. 6

navzdory této svojí politice již 25. rok u moci, je způsobena téměř absolutní absencí moderních a schopných politických stran v systému, ale především naprosto minimálním občanským povědomím většiny Egyptů. ¹⁴⁷ Jak již ale bylo výše řečeno, občanská nevědomělost a neschopnost egyptských politických stran je přirozeným výsledkem tamního uspořádání společnosti. Pokud jsou však Egyptové svědky současného nastavení, které je egyptskou vládou hrdě označováno za demokracii, nabývají naprosto mylné představy o demokratickém zřízení, které v podobě, v níž ho znají, většinou odmítají a následně ztrácejí zájem o politickou participaci i v takové podobě demokracie, kterou propaguje Západ či domácí a zahraniční organizace pro lidská práva. Nejedná se tedy o principiální neslučitelnost islámské společnosti s liberálně demokratickým politickým zřízením, ale z velké části o nastavení daná autoritativním režimem, která znemožňují efektivní občanskou účast v politickém procesu a zároveň deformují politickou scénu. Demokratické pokroky v zemi jsou za daných okolností podmíněny pouze a jen vůlí vládní strany. Opoziční strany jsou příliš slabé na to, aby se mohly režimu postavit, jediná silná opoziční strana je postavena mimo zákon, občanská společnost téměř neexistuje. Nelze tudíž proti režimu jakkoli zasáhnout a cokoli na současném systému změnit.

Pokud si Západ a nezanedbatelná část Egyptů přeje, aby se základem moderního egyptského politického systému staly principy liberální demokracie, musí dojít nejen ke změnám v Ústavě, ale zejména v samotné politické kultuře této islámské země. Zásadní změny musí proběhnout v současných politických stranách, které se pod vlivem vládní politiky staly slabými, nejednotnými organizacemi, neschopnými formulovat svůj program. Je nutné, aby strany prošly vnitřní demokratizací a obnovily svoje členské základny. „Především je ale nezbytné, aby se občanské instituce a organizace snažily se zvýšit zájem občanů o veřejné záležitosti, vyvíjely tlak na současnou vládu a přinutily ji k politickým a demokratickým reformám.“ ¹⁴⁸ Lze předpokládat, že se vláda svojí pozice dobrovolně nevzdá. Cesta k liberálně demokratickému politickému systému tudíž vede přes ukončení současné autokratické vlády, za pomoci silných politických stran, občanských sdružení, studentských a mládežnických organizací, profesních a odborových sdružení, nezávislého tisku, organizací pro lidská práva. ¹⁴⁹

Z uvedeného vyplývá, že islám není neslučitelný s demokratickými principy. Problém spočívá spíše ve vůli autorit v některých arabských zemích se na cestu

¹⁴⁷ Ziad Majed (ed.): Building democracy in Egypt: Women's Political Participation, Political Party Life and Democratic Elections p. 62

¹⁴⁸ Ziad Majed (ed.): Building democracy in Egypt: Women's Political Participation, Political Party Life and Democratic Elections p. 65

¹⁴⁹ Ziad Majed (ed.): Building democracy in Egypt: Women's Political Participation, Political Party Life and Democratic Elections p. 66

k demokracii vydat. Je-li však u většiny těchto zemí termín demokracie spojen s historickou zkušeností kolonizace a s ní souvisejícím vykořisťováním, či nedávnými událostmi válek v Zálivu a Iráku, lze pochopit, že Západ není tím vzorem, který by chtěli bezvýhradně následovat. Takovéto rozporuplné dojmy, které západní civilizace zanechává nejen na Blízkém východě, značně ztěžuje pozice všem, kteří usilují o rozvíjení liberálně demokratických hodnot v arabských zemích. Pokud se mají západní ideály liberální demokracie stát skutečností i v této části světa, musejí se na jejich prosazování podílet nejen samotné arabské země, ale z velké části země západní, které by měly být nejlepšími příklady fungující liberální demokracie. Nelze předpokládat, že by se arabským zemím podařilo demokracii mírovými prostředky vnutit. Jediným mírovým řešením se tedy zdá být implementace demokratických principů samotnými arabskými zeměmi, protože je samy budou považovat za vysoce žádoucí.

Závěr

Současný politický systém Egyptské arabské republiky je moderním politickým systémem se svébytným uspořádáním ústavních institucí a specifickými vnitropolitickými procesy. Podle měřítek politologie může být Egypt považován za prezidentskou republiku, neboť výkonná moc je svěřena prezidentovi, který zcela podle svého uvážení jmenuje a odvolává vládu. Legislativní složka je tvořena dvoukomorovým parlamentem, dolní komora, Lidové shromáždění, čítá 454 poslanců, horní komora, Poradní shromáždění Šúrá, má 132 členů.

Z provedené historicko-kritické analýzy vyplývá, že dnešní podoba politického systému Egypta je výsledkem vývoje především posledních dvou set let, během nichž došlo za významného přispění evropských mocností k modernizaci a industrializaci země, významnému posunu v politické kultuře, vytvoření moderní státní správy, zastupitelských orgánů a vzniku politických stran. Až do roku 1923 spadalo egyptské území pod Osmanskou říši, mezi roky 1882 a 1914 se Egypt současně nacházel pod britským protektorátem, ovšem první - jednokomorový - zastupitelský sbor byl ustaven již v roce 1866 za tehdejšího vládce Ismaíla Paši a druhý parlament - již vytvořený Brity - byl ustaven v roce 1883. Egyptské království, ustavené v roce 1923 jakožto konstituční monarchie, zemi přineslo dvoukomorový parlament a stranický pluralismus. Se vznikem republiky v roce 1952 zanikla druhá komora parlamentu i pluralita stran. Vláda jedné strany pod vedením prezidenta Násira trvala až do roku 1970. Druhý egyptský prezident Sádát začal politický systém zvolna liberalizovat a v roce 1976 nechal uzákonit vícestranický systém. V roce 1980 byla znovu zřízena i druhá komora parlamentu. Od roku 1984 až dodnes v čele státu stojí Husní Mubarak, který zároveň předsedá vládní Národní demokratické straně. V tomto období nedošlo k žádným zásadním institucionálním změnám.

Rozbor egyptského stranického systému ukázal, že první politické strany vznikly na počátku 20. století, a byly mezi nimi strany nacionalistické, royalistické i první islamistická strana Muslimské bratrstvo. Jejich reálný vliv po celou dobu existence monarchie svoji politikou do značné míry omezoval král, který se nehodlal s parlamentem o moc dělit. Po změně státního zřízení na republiku došlo k zákazu všech politických stran a později byla nastolena vláda jedné, nově vytvořené strany v čele s prezidentem Gamálem abd-an Násirem. Násir během svého prezidentství založil celkem tři strany po sobě, Osvobozenecké sdružení, Národní unii a Arabskou socialistickou unii, které se postupně vystřídaly v pozici jediné státostrany. V době liberalizace systému v polovině 70. let se pak chronologicky poslední z násirovských stran - Arabská socialistická strana stala výchozím subjektem pro vytvoření stranického spektra. Poté, co byla uvnitř této strany vytvořena levicová, středová a pravicová

frakce, došlo k jejich prohlášení za samostatné politické strany. Nejednalo se však o nástup skutečného stranického pluralismu, neboť svobodný vznik dalších politických stran od roku 1977 značně znesnadňoval nový zákon o politických stranách, který podřizoval kontrolu vzniku nových politických stran vládě. Do konce 70. let působilo na egyptské politické scéně šest politických stran. Regulace vzniku nových stran nebyla dosud zrušena, v roce 2005 však došlo k jejímu pozměnění - výdej nových licencí stále podléhá rozhodnutí Komise pro politické strany, změnily se však podmínky vzniku strany. Hlavní omezení představuje podmínka jedinečnosti programu, strany se svými programy nesmějí podobat. V současné době jsou v parlamentu zastoupeny čtyři strany.

Po analýze institucionálního rámce Egyptské arabské republiky lze konstatovat výsadní postavení prezidenta v celém politickém systému. Prezident disponuje širokými pravomocemi, z nichž nejdůležitější je jmenování a odvolávání premiéra a členů vlády, formulování základního politického směřování státu, legislativní iniciativa, právo veta a vzhledem ke skutečnosti, že doposud byl prezident vždy současně i předsedou vládní strany disponující většinou hlasů v parlamentu, také formulování vládního programu. Z uvedeného vyplývá, že vláda je vyloženě subordinovanou součástí exekutivy. Oproti silnému postavení exekutivy spočívajícímu v širokých pravomocích prezidenta, lze legislativní složku moci, skládající se z Lidového shromáždění a Poradního shromáždění, považovat za součást systému s pravomocemi slabšími. Soudnictví, které je podle litery ústavy nezávislou mocí, ve skutečnosti do značné míry závisí na rozhodnutích exekutivy, neboť egyptští soudci jsou jmenováni vládou. Kromě klasické stupnice soudů v Egyptě existují ještě zvláštní soudy, k nimž patří vojenské soudy a státní bezpečnostní soudy.

Z rozboru volebního systému do Lidového shromáždění vyplynulo, že se jedná o dvoukolový většinový systém, volby probíhají ve dvoumandátových obvodech. Ke zvolení je nutná absolutní většina. Polovina mandátů je od roku 1964 obligatorně obsazována zástupci dělníků a rolníků. Výsledek komparace s volebními systémy vybraných zemí blízkovýchodního regionu ukazuje, že egyptský volební systém je mezi srovnávanými zeměmi jediným většinovým systémem, a zároveň také systémem, který se vyznačuje specifickým rozdělením poslaneckých mandátů, spočívajícím v již zmíněném vyhrazeném počtu křesel pro dvě vybrané socio-ekonomicky definované skupiny obyvatelstva.

V souladu s analýzou egyptského politického systému pomocí Dahlových kritérií pro moderní demokracie, tzv. polyarchie, můžeme konstatovat, že jednoznačně splněno je pouze kritérium volených úředníků. Kritérium svobodných a pravidelných voleb je splněno pouze částečně a u ostatních pěti kritérií lze pozorovat závažné nedostatky, a proto se nejedná o demokratický politický systém.

Na otázku slučitelnosti islámu s principy liberální demokracie lze v souladu s několika studii mezinárodních institutů International Institute for Democracy and Electoral Assistance, Carnegie Endowment for International Peace či Arab NGO Network for Development odpovědět kladně. Tyto studie ukazují, že islám není překážkou rozvoje liberálně demokratických principů. Tento názor potvrzují i přední český arabista profesor Kropáček a uznávaný americký islamista Bernard Lewis, kteří dodávají, že liberálně demokratické principy musí být pouze částečně přizpůsobeny islámské politické kultuře.

Informace a fakta, se kterými jsem se seznámila při tvorbě této práce, mne vedou k závěrečnému konstatování, že z islámských států regionu Blízkého východu je Egypt zemí, která má, vzhledem ke své dlouhé parlamentní tradici i dosavadnímu vývoji politického systému, nadějně nakročeno směrem k celkové demokratizaci. Pro úspěšné a dlouhodobé zakořenění skutečné liberální demokracie v Egyptě však bude nutné především další upevnění občanské společnosti a modernizace politických stran, za současného rozšiřování prostoru svobodné politické soutěže.

English Summary

This bachelor thesis handles with the political system of the Arab republic of Egypt. The institutional configuration of the Egyptian political system and the internal political processes influence the political development in the whole Middle East because of Egypt's leading role in the region, which is trend-making for the political systems of other Middle Eastern countries as well. That is why it is crucial to know the principles of this political system, which may have a significant impact on the development in other states in this region.

In the first chapter the author describes the historical development of the political system from the beginning of the 19th century till today, with focus on the presidential term of Hosni Mubarak. The second chapter summarizes the party system, its evolution and the today's structure. The author gives an overview of the political parties which are represented in the parliament nowadays and important parties which are forbidden now. The following chapter deals with the institutions which constitute the executive and legislative branch, and the judiciary. The fourth chapter describes the Egyptian electoral system for the parliamentary elections and compares it with the electoral systems in Jordan and Tunisia. In the next chapter the author analyses the stage of democracy in the Arab republic of Egypt. For this purpose the criteria used are those for the polyarchy defined by Robert A. Dahl. Last but not least the author introduces the question of the compatibility of Islam with the principles of liberal democracy.

It results from the findings of this thesis that the Arab republic of Egypt is a presidential political system because of the broad spectrum of presidential powers including the appointment of the prime minister and the cabinet members and the power to dismiss the cabinet. The parliament is composed of the People's Assembly and the Consultative Council Shura. The President and the People's Assembly may initiate bills. The judiciary is claimed to be independent in accordance with the Constitution. Nevertheless the judges are appointed by governmental decrees so they are likely to act in disputes in favour of the government.

Pursuant to the Constitution there is a multi-party system in Egypt. In fact the formation of new parties is regulated by law and supervised by a special Committee for political parties which is under the control of the government. For more than 20 years there is the same ruling party, the National Democratic Party. The electoral system for the People's Assembly is the two round majority system, half of the deputies must be workers or farmers.

According to the outcomes of the analysis of the Egyptian political system based on the criteria of polyarchy the political system of the Arab republic of Egypt is not a democratic system because only one criterion is fulfilled and there are serious insufficiencies concerning

the other six. For a successful democratization it appears to be very important to recruit civil society, to build up modern parties and gradually liberalize the political system.

BIBLIOGRAFIE

Prameny:

Ústava egyptské arabské republiky, na webových stránkách egyptského Státního informačního servisu,
<http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Constitution/Text/040703000000000001.htm>

Základní obecná:

Baar, V.: Národy na prahu 21. století, Emancipace nebo nacionalismus, Tilia, Ostravská univerzita 2002
Lexikon zemí 2003, Fortuna print, Praha 2002
Sorensen, G.: Democracy and democratisation: Processes and Prospects in a Changing World, Westview, Boulder 1998
Dahl, R.: Demokracie a její kritici, Victoria Publishing, Praha 1995
Novák, M.: Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia, Slon, Praha 1997
Říchová, B.: Moderní politologické teorie, Portál, Praha 2000
Almond, G.A., Powell, G.B., Comparative politics today: instructor's manual to accompany: a world view, Harper Collins, New York 1992
Dean, L.: The Middle East and North Africa 2005, Europa-Publications, London 2005

Základní monografická neperiodická:

Gombár, E.: Úvod do dějin islámských zemí, Karolinum, Praha 1999
Gombár, E.: Dramatický půlměsíc, Karolinum, Praha 2001
Kropáček, L.: Islámský fundamentalismus, Vyšehrad, Praha 1996
Kropáček, L.: Blízký východ na přelomu tisíciletí, Vyšehrad, Praha 1999
Kropáček, L.: Islám a Západ, Vyšehrad, Praha 2002
Mendel, M.: Islámská výzva, Atlantis, Brno 1994
Muzikář, J.: Zápas o novodobý stát v islámském světě : Od mešity k parlamentu. Academia, Praha 1989
Lewis, B.: Dějiny Blízkého východu, Lidové Noviny, Praha 1997
Hrbek, I.: Sjednocená arabská republika, Nakladatelství politické literatury, Praha 1969
Vachala, B.: Egypt, Libri, Praha 2003
Lunde, P.: Islám, Knižní klub, Praha 2004
Zakaríá, F.: Budoucnost svobody, Academia, Praha 2004

Základní monografická neperiodická cizojazyčná:

Robbe, M.: Der Mann, der Sadat erschoss: Revolution und Konterrevolution in Ägypten, Neues Leben, Berlin 1986
Antes, P., Der Islam als politischer Faktor, Bundeszentrale für politische Bildung, Bonn 1991
Roy, O., L'Échec de l'islam politique, Éditions du Seuil, Paris 1992
Thompson, Reischauer: Modernization of the Arab world, Van Nostrand, Princetown 1966
Ismael, T.Y., Ismael J.S.: Government and politics in islam, Pinter, London 1985
Mernissi, F., Islam and democracy : fear of the modern world, Addison – Wesley, Reading 1992
Burgat, François: Face to face with political islam, Tauris, London 2003
Gilsenan, M.: Recognizing Islam : religion and society in the modern Middle East
Tauris, London, New York 2000
Halpern, M.: The politics of social change in the Middle East and North Africa, Princeton University Press, Princeton 1965

Kinl, E.: A Grand Delusion: Democracy and Economic Reform in Egypt, Tauris, London 2001

Kedourie, E.: Democracy and Arab Political Culture, Washington Institute for Near East Policy, Washington 1992

Základní monografická periodická:

Časopis Nový Orient, Orientální ústav, Praha

Africa Research Bulletin: Political, Social and Cultural Series. Blackwell, Oxford

Forum for Development Studies. Norwegian Institute of International Affairs, Oslo

The Middle East. IC Publications, London

Ostatní zdroje:

Dokumenty:

- The Egyptian Organization for Human Rights Annual report; Violations of Human Rights 2000-2001; part 9: The right to establish parties, associations & union - <http://hrw.org/doc?t=mideast&c=egypt> Human Right Watch Middle East/ North Africa
- Human Rights Watch, country profile, Egypt 2005 http://hrw.org/reports/2005/mena1105/4.htm#_Toc119125703
- Nathan Brown, Amr Hamzawy, Marina S. Ottaway: Islamist movements and democratic process in the Arab World: Exploring the grey zones. Number 67, March 2006, Carnegie Papers, Middle East Series – Herbert Quandt Stiftung and Carnegieendowment for International Peace www.carnegieendowment.org
- Ziad Majed (ed.): Building democracy in Egypt: Women's Political Participation, Political Party Life and Democratic Elections - International Institute for Democracy and Electoral Assistance, Stockholm 2005, http://www.idea.int/publications/dem_egypt/index.cfm#toc and the Arab NGO Network for Development www.carnegieendowment.org
- Democracy in the Arab World, Challenges, Achievements and Prospects –country report, International Institute for Democracy and Electoral Assistance, Stockholm 2000 <http://www.idea.int/publications/country/arabworld.cfm>
- Jakob-Szidzek, I.: Transformationsprozesse in der arabischen Welt. Fallbeispiel Ägypten - http://www.kas.de/db_files/dokumente/auslandsinformationen/7_dokument_dok_pdf_809_6_1.pdf Konrad-Adenauer Stiftung
- Arab political systems: Baseline Information and Reform <http://www.fride.org/eng/Publications/publication.aspx?item=787> Carnegie Endowment for International Peace
- Tunisia, elections and parliament, <http://www.medeas.be/index.html?page=0&lang=en&doc=199> European Institute for Research on Mediterranean and Euro-Arab Cooperation
- Haass, Richard N.: Toward greater democracy in the muslim world, U.S. Department of State to the Council on Foreign Relations, Washington D.C. 2002, http://www.cfr.org/publication/5283/towards_greater_democracy_in_the_muslim_world.html?breadcrumb=default Council on foreign relations – independent research body in the US – stabilní
- Jordan, Electoral System Design in the Arab world, http://www.aceproject.org/main/english/es/esy_jo - Administration and cost of elections project – stabilní
- Tunisia, electoral system: http://www.ipu.org/parline-e/reports/2321_B.htm, Interparliamentary Union
- Jordan, electoral system: http://www.ipu.org/parline-e/reports/2163_B.htm Interparliamentary Union

- Koekenbier P.: Egypt Update, <http://www.europeanforum.net/country/egypt#4> European forum for Democracy and Solidarity, Democracy building foundation for social democratic and socialist parties in Central, East and South East Europe & the CIS
- Grootegoed, E.: Jordan Update, <http://www.europeanforum.net/country/jordan> European forum for Democracy and Solidarity

Webové stránky:

<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/eg.html> Stránky CIA

<http://www.freedomhouse.org/> nezávislá nevládní organizace

<http://www.electionsworld.org> světová databáze voleb

www.meforum.org The Middle East Forum Promoting American Interests

<http://www.sis.gov.eg/> Egypts State Information Service

www.fpri.org - Foreign Policy Research Institute

www.ipu.org Interparliamentary Union

www.cfr.org Council on foreign relations – independent research body in the US – stabilní

www.aceproject.org Administration and cost of elections project – stabilní

www.journalofdemocracy.org The Johns Hopkins University Press

www.cihrs.org Cairo Institut for Human Rights Studies

www.fride.org Fundación para las relaciones internacionales y el diálogo exterior

www.kas.de Konrad-Adenauer Stiftung - stabilní

<http://www.meforum.org/meq/> The Middle East Quarterly - stabilní

www.europeanforum.net European forum for Democracy and Solidarity, Democracy building foundation for social democratic and socialist parties in Central, East and South East Europe & the CIS

Programy politických stran:

<http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Parties/041102000000000001.htm> National Democratic Party

<http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Parties/041102000000000019.htm> Egypt Youth Party

<http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Parties/041102000000000003.htm> Tommorrow Party

<http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Parties/041102000000000007.htm> Nasserist Party

<http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Parties/041102000000000006.htm> Socialist Labour Party

<http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Parties/041102000000000002.htm> Strana Nový Wafd

<http://www.sis.gov.eg/En/Politics/Parties/Parties/041102000000000014.htm> Unionistické pokrokové sdružení Tagammu